

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29E JAARGANG

WOENSDAG 21 JUNI 1944

No. 1461

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; P. Lieftinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar („Prijsvaststelling No. 052. IM 312"). Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).
Telefoon 38340. Giro 8408.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museum-park, Rotterdam (C.).

Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD: Blz.

Enkele kanteekeningen bij de statistiek der naamlooze vennootschappen 1939 door Mr. J. R. Schaafsma	326
Onze handelsstatistiek in-oorlogstijd door M. Rinkes	329
Enkele aspecten van het afschrijvingsprobleem in dezen tijd door Mr. B. Moret	332
De taakverdeling der bedrijfsorganisaties tegenover elkaar en tegenover den Staat door Mr. J. Groenendaal	333
Maandcijfers	
Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland	335
Emissies in Mei 1944	336
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	337
Statistieken	
Stand van 's Rijks kas — Bankstaten	337

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de *discontomarkt* bleef de vaste stemming aanhouden. Jaarspapier werd op circa $1\frac{7}{8}$ gedaan, ook al voordat de nieuwe verordening bekend was, volgens welke de Schatkist papier kan afgeven, los van de noodzaak tot dekking van kasbehoeften. Dit nieuwe voorschrift biedt de mogelijkheid om, al dan niet via De Nederlandsche Bank, openmarktpolitiek te bedrijven, met de uitdrukkelijke bedoeling om de geldmarkt te beïnvloeden. Merkwaaardig doet het aan, dat voor dit doel alleen schatkistbiljetten kunnen worden afgegeven en geen promessen.

Men denkt in dit verband onwillekeurig aan langer loopend papier, bijvoorbeeld drie- of vijfjaars papier, zooals dat ook in 1938 werd afgegeven ter voldoening aan de beleggingsbehoefte der banken. Af te wachten valt intusschen, of de Schatkist nu ook werkelijk gebruik zal maken van de geopende mogelijkheid om het geldmarkt-excedent geheel of gedeeltelijk te absorbeeren, terwijl het ook een open vraag is, wat men met het provenu zal doen: eenvoudig op speciale rekening bij De Nederlandsche Bank plaatsen en dus steriliseeren, dan wel aanwenden tot overneming van een deel van de buitenlandsche wisselportefeuille, een project, waarvan zoolang sprake is geweest.

De *obligatiemarkt* stond deze week in het teeken van een krachtig herstel. De $3\frac{1}{2}$ % leeningen hebben bijna het geheele geleden koersverlies weer ingehaald, waarna intusschen op den laatsten beursdag der week weer een lichte reactie volgde. De oude leeningen staan intusschen nog ver onder hun hoogste punt, waarbij moet worden bedacht, dat ook voor de daling op de obligatiemarkt, die volgde op den aanvang der gevechtshandelingen in Normandië, dit materiaal reeds een gevoelige deuk had gekregen. Toch heeft ook deze groep een flink herstel geboekt. De gestaffelde leening kwam van $99\frac{7}{8}$ op $100\frac{7}{8}$ %, nadat een oogenblik de 101 zelfs was overschreden. Een flink herstel toonde ook de 4 % leening 1941, die van $101\frac{7}{8}$ steeg tot 103. Zoo strekte de koersverbetering zich over de geheele linie uit, met uitzondering van de 3 % grootboekinschrijvingen, die sedert de wederopenstelling van de uitgifte voortdurend zijn afgebrokkeld, voor het overige zonder omzetten van beteekenissen.

De omzetten op de obligatiemarkt als geheel waren trouwens ook opvallend klein. Het herstel was dan ook veel minder te danken aan toenemende vraag dan aan verminderend aanbod. Wellicht hebben baissedekkingen ook bij de opwaartsche koersbeweging nog een rol gespeeld, want er was wel wat „wind" in de markt gekomen, die in verband met de moeijelijkheid, om stukken „voor te leggen", tot spoedig indekken genoopt was. Ook de herbelegging der per 1 Juli vervallende f 50 miljoen Nederland 1943 zou een deel van de vraag kunnen verklaren.

ENKELE KANTTEKENINGEN BIJ DE STATISTIEK DER NAAMLOOZE VENNOOTSCHAPPEN 1939.

Als mededeeling No. 34 is onlangs verschenen de, door de afdeling Statistiek der overheidsfinanciën van het Centraal Bureau voor de Statistiek samengestelde, statistiek der naamlooze vennootschappen 1939; deze mededeeling vormt een vervolg op die, welke destijds onder No. 17 in Mei 1941 en onder No. 24 in Juli 1942 werden gepubliceerd.

Aan het slot van de mededeelingen Nos. 17 en 24 werd gewezen op het betrekkelijk gebrekkige materiaal, hetwelk over de desbetreffende jaren — 1929 tot en met 1938 — ter beschikking staat, zoodat het zeer moeilijk is, een dieper inzicht in de vele vragen en problemen der naamlooze vennootschappen te verkrijgen; de verwachting werd evenwel uitgesproken, dat de waarde dezer statistiek belangrijk zou toenemen, indien ook winsten, verliezen en reserves der vennootschappen konden worden gepubliceerd. Door het — inmiddels weer door het Besluit op de Vennootschapsbelasting 1942 vervangen — Besluit op de Winstbelasting 1940 kwam dit materiaal, waarnaar men zoo verlangend had uitgezien, inderdaad ter beschikking; en reeds een eerste doorlezing doet zien, dat de destijds uitgesproken verwachting min of meer vervuld moet zijn.

Het is niet mijn voornemen, deze statistiek in alle onderdeelen te bespreken; daarvoor ontbreekt mij o.a. voldoende plaatsruimte. Mijn bedoeling is meer, op die onderdeelen, welke ik van bijzonder belang acht, de aandacht te vestigen en aan sommige der gepubliceerde gegevens enkele algemeene beschouwingen vast te knopen.

De gegevens, opgenomen in mededeeling No. 34, sluiten niet in alle — en daaronder juist enkele belangrijke — opzichten aan op die, voorkomende in mededeeling No. 24. Dat de continuïteit aldus verbroken is, valt te betreuren, maar was niet te vermijden. Daar is in de eerste plaats de vervanging van de dividend- en tantiëmebelasting door de winstbelasting; een tweede oorzaak voor de verstoring van de continuïteit is het uitbreken van den oorlog in 1939, welke op het Nederlandsche bedrijfsleven reeds een invloed uitgeoefend had hebben, ook vóórdat wij rechtstreeks in het krijgsgeweld werden betrokken. Bovendien had de oorlog tengevolge, dat van een honderdtal vennootschappen, waartoe enkele zeer belangrijke, geen gegevens in de statistiek konden worden opgenomen, „deels tengevolge van het verbroken contact met het buitenland”. Een laatste reden voor de onvergelykbaarheid is, dat uit de door de winstbelasting ter beschikking gekomen gegevens is gebleken, dat een groot aantal vroeger als „open” aangemerkte naamlooze vennootschappen inderdaad „besloten” waren en dat een aantal „holding-companies” destijds ten onrechte niet als zoodanig zijn opgenomen. Welke de gegevens zijn, die deze beide verbeteringen hebben mogelijk gemaakt, is niet met zekerheid vast te stellen, hetgeen in zoverre te betreuren valt, dat daardoor de vergelijking met hetgeen vroeger is gepubliceerd slechts moeilijker wordt.

Eenige quantitative gegevens.

Aan het einde van 1939¹⁾ bedroeg het aantal naamlooze vennootschappen 25.277, met een gezamenlijk gestort kapitaal van f 5.848 miljoen en een gezamenlijk zuiver vermogen van f 8.720 miljoen; aan het einde van 1938 was het aantal vennootschappen 26.940, met een gestort kapitaal van f 6.120 miljoen; het zuiver vermogen op dat moment is, zooals vanzelf spreekt, niet bekend.

Er valt dus een achteruitgang in het aantal vennootschappen van 1.663 te constateeren; het gemiddelde ge-

storte kapitaal steeg daarentegen van f 227.200 tot f 231.300. De achteruitgang in aantal is het grootst in de groepen met een gestort kapitaal kleiner dan f 10.000 en groter dan f 500.000; de achteruitgang is daar verhoudingsgewijs ongeveer het dubbele van die in de andere groepen.

De verklaring voor deze vermindering van het aantal vennootschappen is zeer moeilijk; in de statistiek zijn niet opgenomen de reeds genoemde ongeveer honderd vennootschappen, waarvan geen gegevens beschikbaar waren; verder zijn daarin niet opgenomen — evenals vroeger — de zgn. leege vennootschappen en — sinds de invoering van de winstbelasting — de vennootschappen, waarvan uitsluitend publiekrechtelijke lichamen aandeelhouders zijn; die vennootschappen zijn immers van deze belasting vrijgesteld. Maar het aantal van deze publiekrechtelijke vennootschappen bedraagt toch niet 1.663? Wat de oorzaak voor de vermindering van het aantal vennootschappen dan wel is — zij bedraagt ruim 6%! — blijft in het duister; het is moeilijk, dezen achteruitgang in hoofdzaak aan den oorlog en de oorlogsdreiging toe te schrijven en ook de vrees voor de winstbelasting, welke, naar in 1939 reeds bekend was, zou worden ingesteld, motiveert toch niet dit verschil. De belastingpolitiek, welke de groote vlucht uit den N.V.-vorm noodzakelijk — en tegelijkertijd mogelijk — maakte, moest nog komen. De mededeeling No. 34 laat ons in het duister tasten, constateert slechts, dat „een aanzienlijk aantal lichamen voor de winstbelasting blijkt te zijn afgevoerd”.

Ons land heeft altijd den naam gehad rijk gezegend te zijn met naamlooze vennootschappen en de belastingpolitiek, vooral gedurende de laatste jaren, was er zeer sterk op gericht, het aantal van deze vennootschappen te doen verminderen. In hoeverre de praemisse van deze politiek juist is, valt echter niet gemakkelijk na te gaan. De gegevens, die het C.B.S. publiceert, geven ons niet voldoende inzicht in deze materie. En helaas hebben tot nu toe de gezamenlijke handelsregisters nagelaten, de bij hen berustende gegevens, vrijwel zeker een bron van veel materiaal, te verwerken. Hoewel dit vermoedelijk een omvangrijke arbeid zal zijn, lijkt het mij, blijkens een mededeeling in het weekblad „Economische Voorlichting”, overgenomen in het „Weekblad der Belastingen” No. 3746, betreffende het aantal naamlooze vennootschappen op het totaal aantal ingeschreven handelszaken, toch niet onmogelijk te zijn. Voor een oordeel over de juistheid van bovengenoemde praemisse zouden verder cijfers uit andere landen ter beschikking moeten staan. Het enige vergelijkingsmateriaal, dat ik op het oogenblik bij de hand heb, zijn enkele Deutsche gegevens²⁾. Blijkens de gegevens, geput uit het handelsregister, zou 17,9% van alle op 31 December 1939 ingeschreven handelszaken gedreven worden in den N.V.-vorm. Dat betekent dus, dat er ongeveer 142.000 ingeschreven handelszaken zijn. Daarvan zijn er — rekening houdende met publiekrechtelijke vennootschappen, enz. — dan ongeveer 25.500 in den vorm der N.V.; het aantal coöperaties bedroeg aan het einde van 1939: 3.371³⁾. De overige ingeschreven zijn dan vennootschappen onder firma, commanditaire vennootschappen, onderlinge verzekeringsmaatschappijen, eenmanszaken en de nijvere stichtingen en verenigingen.

Wat Duitschland betreft, is bekend, dat het aantal „Aktiengesellschaften” aan het einde van 1938 5.493 bedroeg, het aantal „G.m.b.H.” rond 23.500, het aantal coöperatieve verenigingen ongeveer 57.000, terwijl het aantal vennootschappen onder firma en commanditaire vennootschappen ongeveer 60.000 en 14.000 bedroeg; onbekend is mij echter, hoe groot het aantal in het handelsregister ingeschreven zaken is. Waar nu in Nederland

¹⁾ Strikt genomen is het niet: einde van 1939, doch: einde van het boekjaar 1939, dan wel van het boekjaar 1939—1940. Eenvoudigheidshalve spreek ik steeds van: einde van 1939.

²⁾ „Steuer und Gesellschaftsform” door Prof. Dr. O. Bühler, „Steuer und Wirtschaft”, Februari—Maart 1943.

³⁾ „Statistisch Zakboek” 1943, blz. 23.

het aantal vennootschappen onder firma en commanditaire vennootschappen niet bekend is, is het niet mogelijk een zuivere vergelijking te maken en moet ik mij dus tot enkele indices beperken.

Op het eerste gezicht lijkt het aantal naamloze vennootschappen in verhouding met Duitsland groot, doch dat is, gedeeltelijk gezichtsbedrog. Het minimum kapitaal voor een „A.G.” is RM. 500.000. Neemt men een dergelijke grens vóór Nederland aan — d.w.z. f 500.000 — dan blijkt het aantal N.V.'s 1.408 te bedragen; het aantal vennootschappen met een kapitaal kleiner dan f 500.000 is mitsdien 23.869. Terwijl dus het aantal vennootschappen met een kapitaal van f 500.000 of meer in ons land aanzienlijk kleiner is dan in Duitsland, blijkt het aantal G.m.b.H.'s vrijwel te correspondeeren met het aantal kleinere vennootschappen. Nu is niet aan te nemen, dat het totaal aantal ingeschreven handelszaken in Duitsland, verondersteld, dat het aantal A.G.'s en G.m.b.H.'s hetzelfde percentage van het totaal inschrijvingen als het aantal N.V.'s hier te lande zou uitmaken, 162.200 zou bedragen, daar alléén reeds het aantal hiervoor genoemde ondernemingsvormen 160.000 belooft. Ook is niet erg waarschijnlijk, dat het aantal Nederlandsche vennootschappen onder firma en commanditaire vennootschappen, op overeenkomstige wijze als boven berekend, 75.000 bedraagt, daar er dan voor de eenmanszaken slechts plm. 56.000 resteert; het aantal verzekeringsplichtige ondernemingen wijst in een geheel andere richting ⁴⁾.

Door dit bewijs uit het ongerijmde is het m.i. gerechtvaardigd te concluderen, dat het aantal kleinere naamloze vennootschappen in ons land althans in verhouding tot Duitsland groot is. In hoeverre dit nu ook een kwaad is, is een tweede kwestie; daarvoor herleze men Tekenbroek's opstel in het nummer van 23 Februari 1944 (speciaal blz. 105/106) van dit tijdschrift ⁵⁾.

„Open” en „besloten” N.V.'s.

Deze statistiek onderscheidt de naamloze vennootschappen in „open” en „besloten”. Als „besloten” wordt aangemerkt die vennootschap, wier aandelen niet te beurze worden genoteerd, ten aanzien waarvan kan worden aangenomen, dat alle aandeelhouders natuurlijke personen zijn en dat deze elkander allen bij name kennen; verder zijn „besloten” die vennootschappen, waarvan alle aandelen zich bevinden in handen van een vennootschap, die op grond van de zojuist genoemde criteria „besloten” is. Alle overige vennootschappen zijn „open”. Volgens deze onderscheiding — die mij overigens zeer moeilijk hanteerbaar lijkt — is dus een vennootschap „open” door het enkele feit, dat één of meer aandeelhouders rechtspersoon zijn of doordat de aandeelhouders elkander zelfs niet bij name kennen. Het begrip „besloten vennootschap” wordt dus eerder te eng dan te ruim bepaald; velen zijn geneigd, de grenzen van dit begrip wijder uit te zetten.

Van het totaal aantal vennootschappen blijkt de groep der „beslotenen” verreweg de grootste te zijn: 22.643 van de 25.277, d.w.z. ongeveer 90 %, behoeven daartoe. Volgens de gegevens, opgenomen in mededeeling No. 24, was de verhouding in 1938 zoo, dat 18 % open en 82 % besloten was; de gegevens, welke de winstbelasting verschafte, maakte echter bovenstaande correctie noodzakelijk. Het is echter niet zoo, dat alle open vennootschappen nu ook groote vennootschappen zijn, zooals men misschien zou verwachten; daartoe behooren een vrij groot aantal met een kapitaal kleiner dan f 500.000. De groote open naamloze vennootschappen, dat zijn dus

de open vennootschappen met een kapitaal van f 500.000 of meer, vormen — met een totaal van 807 — slechts 3,2 % van alle vennootschappen. Telt men bij deze groote open vennootschappen de groote besloten vennootschappen, dan vindt men als totaal 1.408, hetgeen 5,6 % van alle vennootschappen is.

Het blijkt dus, dat de open vennootschappen absoluut in de minderheid zijn, dat de groote vennootschappen eveneens slechts een fractie van het totaal uitmaken, terwijl de groote open naamloze vennootschappen — die toch zoo vaak onze aandacht opvragen en die wij geneigd zijn in zoovele opzichten representatief te achten voor „de” naamloze vennootschap — slechts een haast te verwaarlozen aantal in het groote gezelschap der vennootschappen vormen.

Doch deze velerlei aandacht, die aan de groote N.V., speciaal de „open”, wordt besteed, laat zich gereedelijk verklaren, als wij eens niet naar de aantallen kijken, maar naar het kapitaal, het zuiver vermogen en de winst.

Het gestort kapitaal der gezamenlijke naamloze vennootschappen bedraagt f 5.848 miljoen; daarvan is f 4.279 miljoen of 73,2 % geïnvesteerd in de open N.V., f 4.831 miljoen of 82 % in de groote N.V. en f 4.104 miljoen of 70,2 % in de groote open N.V.; voor het zuiver vermogen, tot een totaal bedrag van f 8.720 miljoen, zijn de overeenkomstige cijfers en percentages: f 6.515 miljoen of 74,7 %; f 7.192 miljoen of 82,4 %; f 6.115 miljoen of 70,1 %.

De winst, gemaakt dóór alle vennootschappen tezamen, bedraagt f 824.325.000; daarvan komt op rekening van de open vennootschappen f 564.374.000 of 68,5 %, van de groote vennootschappen f 598.454.000 of 72,8 % en van de groote open vennootschap f 502.195.000 of 60,9 %.

Wij zien dus, dat de besloten en kleine vennootschappen — overigens geen identieke begrippen! — wel in aantal zeer groot zijn, maar in gestort kapitaal, zuiver vermogen en winst het verre tegen de groote en open vennootschappen — ook geen identieke begrippen! — moeten afleggen. Toch kan men aan bovenstaande cijfers en verhoudingen nog weinig conclusies vastknoopen, want per slot leeren zij ons niet veel meer dan wij bij langer nadenken toch eigenlijk ook wel wisten. Om nu tot een beter inzicht te komen, heb ik nog berekend de verhouding tusschen kapitaal en vermogen en die tusschen vermogen en winst van ieder der hiervoor bedoelde groepen van vennootschappen, daarbij uitgaande van het gemiddeld kapitaal, vermogen en winst van iedere soort van N.V. Het resultaat dezer berekening toont ons onderstaande tabel.

Soort N.V.	Gemiddeld gestort kapitaal	Gemiddeld zuiver vermogen	2 in % van 1	Gemiddelde winst	4 in % van 2
	(1) (× f 1.000)	(2) (× f 1.000)	(3)	(4) (× f 1.000)	(5)
N.V.	231	345	149	33	9,6
Open N.V. .	1.625	2.474	152	214	8,6
Besloten N.V.	69	97	141	11	11,3
Groote N.V. .	3.431	5.108	149	425	8,3
Kleine N.V. .	43	64	149	9	14,1
Groote open N.V.	5.085	7.579	149	622	8,2
Rest ¹⁾	71	106	149	13	12,3

¹⁾ t.w.: de kleine open N.V.-en en alle besloten N.V.-en.

Voorop zij gesteld, dat men bij het trekken van conclusies uit deze cijfers zeer voorzichtig te werk moet gaan. Heeft men bij de cijfers betreffende het zuiver vermogen meer vasten grond onder de voeten, omdat dit gegeven de resultante is van de cijfers over vele jaren, het winst-

⁴⁾ „Statistisch Zakboek” 1943, blz. 23.

⁵⁾ Mr. Dr. E. Tekenbroek: „Ondernemingsvormen; rechtsonzekerheid bij de vennootschap onder firma en de commanditaire vennootschap” in „E.-S.B.” van 23 Februari 1944. Vgl. „Ondernemingsvormen” van denzelfden schrijver in het nummer van 16 Februari 1944.

cijfer is alleen dat over 1939; daarop werkten te veel toevallige omstandigheden in om dit cijfer en de daaruit berekende percentages als representatief te mogen beschouwen. Onder dit voorbehoud echter, meen ik uit de in de tabel vervatte gegevens de volgende conclusies te mogen trekken.

De financieele gestie der verschillende N.V.-vormen.

Over het algemeen verschillen de financieele gedragingen van de open tegenover de besloten, de groote tegenover de kleine en de groote open tegenover de overige vennootschappen niet zoo heel veel. Alle reserveerden in den loop der jaren ongeveer een gelijk deel van het gestorte kapitaal. Bij de open vennootschappen blijkt dit iets meer te zijn dan bij de besloten; maar bij de groote en kleine en de groote open en de overige vennootschappen is dit deel geheel gelijk. Uit een nadere — hier niet weergegeven — berekening, schijnt mij te volgen, dat slechts de groote besloten vennootschappen hierop een uitzondering vormen; deze reserveerden over het algemeen het minst.

Daarentegen is de rentabiliteit van de kleinere en van de besloten vennootschappen grooter dan die van de groote en de open vennootschappen. Zou dit niet alleen zoo zijn geweest in 1939, maar ook in vroegere jaren, dan beteekent dit, dat bij een gelijke mate van reserveeren de besloten vennootschappen meer uitkeerden dan de open en daarvan de grootere wellicht iets meer dan de kleinere.

Maar wat toch m.i. het meest opvalt bij deze cijfers is, dat de verschillen zoo gering zijn, de verschillen in de financieele gedragingen wel te verstaan. Als men dat overweegt, voelt men vervolgens verschillende vragen opkomen. Wat is dan het verschil tusschen de open en de besloten vennootschap? En wat is dan eigenlijk waar van de zoo vaak en dikwijls zoo pertinent verkondigde stelling, dat de onderneming in het algemeen en de naamlooze vennootschap in het bijzonder zich in de huidige maatschappij meer en meer ontwikkeld hebben tot zelfstandige economische subjecten met eigen bestaansdoel: instandhouding van zichzelf en uitbreiding van eigen omvang en werksfeer⁶⁾.

Indertijd, in 1934, bij het ontwerp van wet, houdende voorzieningen betreffende de heffing van belastingen van besloten vennootschappen, en later, in 1938, bij het ontwerp van wet tot aanvulling van de wet tot bevordering van de richtige heffing, werd de besloten vennootschap steeds gedoodverfd als de belastingknoeier bij uitstek. Sprak men in 1934 nog van de „overmatige reserveering”, door middel waarvan de winsten werden onttrokken aan de belastingen, terwijl toch wegen werden gevonden deze feitelijk naar de aandeelhouders te doen afvloeien, in 1938 sprak men in dit verband van „bestaande misstanden, groote onrechtvaardigheden” en van vennootschappen, die het „met de reserveering in fiscaal opzicht te bont maken”. Krasse termen, als men bedenkt, dat men toentertijd niet over exacte gegevens beschikte, waarop men dit oordeel had kunnen vormen; men zou denken, dat het euvel luce clarius geweest moet zijn. Als men nu de cijfers beziet, welke de statistiek over 1939 ons verschaft, schijnt het toch wel, dat men zoowel in 1938 als ook denklijk in 1934 niet alleen een ongemotiveerd, maar ook een onjuist oordeel uitsprak. Zoo bont hebben de besloten vennootschappen het toch niet met de reserveering gemaakt. Het tegendeel is eerder juist! Men zal misschien opmerken, dat het euvel, waartegen men meende te moeten te velde trekken, ook niet zozeer de overmatige reserveering was, maar de wegtrekking van de winsten langs slinksche wegen, welke door die reservevorming mogelijk werd gemaakt. Zij, die zóó redeneeren, herlezen nog eens, wat in de Inleiding van de Memorie van Toelichting op

het wetsontwerp tot aanvulling van de wet op de richtige heffing werd opgemerkt; daar is een Minister aan het woord, die er — volkomen terecht! — vast op vertrouwd, dat zijn ambtenarencorps zich niet door slimme contribuabelen om den tuin laat leiden. En als de belasting-administratie soms toch machteloos stond, dan werd dat vrijwel steeds daardoor veroorzaakt, dat de belastingplichtige „misbruik” had gemaakt van de fictieregelingen van de artt. 12—14 van de wet op de inkomstenbelasting 1914. Wat dat betreft, kon het Departement van Financiën echter beter de hand in eigen boezem steken!

Ik meen dan ook, dat de groep der besloten vennootschappen als zoodanig thans wel schoongewassen is van deze smet, die zoolang aan haar gekleefd heeft. Door een geheel ongerechtvaardigd generaliseeren zijn zij ten onrechte gedurende vele jaren het zwarte schaap geweest.

Hoewel wij dus mogen aannemen, dat de besloten vennootschappen zich in fiscaal gedrag niet — althans niet principieel — onderscheiden van de open, wil dat nu nog niet zeggen, dat de onderscheiding daarmede ook iederen zin verloren heeft, hoewel zij hoofdzakelijk voor fiscale doeleinden werd opgesteld.

Alvorens dit nader aan te duiden, wil ik eerst aandacht wijden aan de tweede hiervoor gestelde vraag. Ook daar, lijkt het mij, heeft eenzelfde generaliseeren plaatsgevonden als bij het eerste probleem.

Het meest principieel gesteld werd de kwestie door Polak in diens in noot 6 genoemde stelling.

De N.V. als zelfstandig economisch subject.

Als argument voor deze stelling voert Polak aan, dat het eigen bestaan voor de naamlooze vennootschap als zelfstandig economisch subject overduidelijk wordt aangetoond door de eigen versteviging, de interne financiering van de expansie. Hij schetst daarbij de ontwikkeling gedurende de laatste dertig à veertig jaren, zooals hij die verstaat; thans zijn de aandeelhouders niet meer dan kapitaalverschaffers; bestuurders en andere deelhouders in het oligarchisch bewind beheerschen de vennootschap slechts schijnbaar, in werkelijkheid zijn het haar dienaars. En zou men denken, dat Polak de zaak zoo alleen vóór de groote publieke vennootschappen ziet, men vergist zich: hij ziet dezelfde ontwikkelingstendens bij de kleinere, ja zelfs bij zoogenaamde besloten⁷⁾.

Toetsen wij dit nu zoo goed mogelijk aan de feiten, dan blijkt wél, dat de groote en de kleine, de open en de besloten vennootschap zich in haar reserveeringspolitiek in principe hetzelfde gedragen. Maar met die eigen versteviging, die interne financiering, loopt het over het algemeen niet zoo'n vaart. Zoowel bij de open als bij de besloten N.V., zoowel bij de groote als bij de kleine, bedraagt de reserve, dus dat deel van het zuiver vermogen, hetwelk boven het bedrag van het gestorte kapitaal in de vennootschap aanwezig is, ongeveer de helft van dat kapitaal. Er zijn vennootschappen — het blijkt wel uit de statistiek en wie weet het niet uit eigen ervaring? — wier zuiver vermogen een veelvoud van het gestort kapitaal bedraagt, maar het moeten uitzonderingen zijn, als men bedenkt, dat zelfs in de groep van vennootschappen met een kapitaal van een miljoen gulden of meer het gemiddelde zuiver vermogen niet meer dan 148,2 % van het gestort kapitaal uitmaakt. Het beeld zou vermoedelijk nog scherper worden, als wij niet alleen de winst, doch ook uitkeeringen zouden kennen. Daarvoor moeten wij echter de statistiek over volgende jaren afwachten, omdat deze gegevens eerst telkens een jaar later ter beschikking komen. Maar ook zonder deze lijkt mij de conclusie, dat de interne financiering maar van een betrekkelijken omvang is, niet te boud, als men ziet, dat de gemaakte winst, in het gestorte kapitaal uitgedrukt,

⁶⁾ Stelling 1 van Prof. Dr. N. J. Polak in zijn inleiding voor den 30sten Accountantsdag van het N.I.v.A.

⁷⁾ Vgl. blz. 11 tot 15 van de in noot 6 genoemde inleiding, December 1939.

in 1939 reeds ruim 14 % bedraagt, bij de open vennootschappen ruim 13 % en bij de besloten ruim 16,5 %^{*)}. Al blijkt dus het door Polak aangevoerde argument zijn stelling niet te kunnen dragen, toch zit er m.i. wel degelijk een kern van waarheid in zijn betoog. Deze is, dat inderdaad een zeer beperkt aantal vennootschappen — vermoedelijk hoofdzakelijk grootere — of misschien juist: ondernemingen, want de rechtsvorm is hier betrekkelijk irrelevant, van zuivere winstgemeenschap van aandeelhouders zijn uitgegroeid tot draagster van een maatschappelijke taak, waardoor deze vennootschappen een zekere mate van „zelfstandigheid” hebben verkregen. Men versta dit begrip zelfstandigheid intusschen vooral goed. De desbetreffende literatuur legt den nadruk vooral op de omstandigheid, dat deze soort vennootschappen een bestaan krijgen, los van de toevallige groep aandeelhouders. Dat is ook betrekkelijk juist. Maar dit beteekent nu niet, dat deze vennootschappen voortaan als kometen door het maatschappelijk leven rondolen. Waar het vooral op aan komt, is, dat deze soort vennootschappen, meestal door haar min of meer monopolistischen of vaker oligopolistischen aard en vooral door het terrein, waarop zij werkzaam zijn, van zoo'n groot belang worden voor het goed functioneeren, ja zelfs voor het functioneeren zelf van het maatschappelijk leven, dat het haar aandeelhouders niet meer mag vrijstaan over het al dan niet voortbestaan der vennootschap, over haar wijze van bedrijfsvoering en andere dergelijke gewichtige aangelegenheden vrijelijk te beslissen. Dat de bestuurders van deze vennootschappen — en zelfs de aandeelhouders — den groei in de functie van deze ondernemingen over het algemeen hebben verstaan, strekt hun slechts tot lof, de lof, die Polak hun terecht toezwaait.

Ik meen, dat hiermede de ontwikkeling van de naamlooze vennootschap uit de Vereenigde Oost-Indische Compagnie tot haar uitgangspunt terugkeert; ik meen, dat hierin ook de verklaring van de rechtspersoonlijkheid van de N.V. grootendeels is gelegen. Doch om dit alles nader uiteen te zetten, zou niet alleen meer plaatsruimte noodig zijn, maar vooral zeer veel studie, zoowel van oudere gegevens als van allerhand nieuwe, die dikwijls uiterst moeilijk toegankelijk zijn.

De omvang der overgangsreserve.

Door de wijziging in het belastingstelsel in 1940 zou voortaan niet meer de uitgekeerde, doch de telkenjare gemaakte winst worden belast. Dit bracht mede, dat de winst, die bij den aanvang van het eerste boekjaar, welks resultaten onder de winstbelasting zouden vallen, in de vennootschap aanwezig was, niet door de nieuwe belasting getroffen zou worden en evenmin door de dividend- en tantiëmebelasting, daar deze tegelijkertijd zou vervallen. Zeer terecht meende de Regeering deze gereserveerde winsten niet geheel ongemoeid te mogen laten. Daarom was in het wetsontwerp een regeling opgenomen om deze gereserveerde winst vast te stellen, waarbij tevens bepalingen werden voorgesteld om onder bepaalde omstandigheden van deze reserves hun tribuut te eischen. Eenige discussie is er nog gevoerd over de vraag, of het niet mogelijk zou zijn, deze zoogenaamde overgangsreserve ineens te belasten, al dan niet te voldoen in termijnen. De Minister van Financiën voelde hiervoor echter niet en de door hem voorgestelde regeling werd aangenomen, daarna overgenomen in het Besluit op de Winstbelasting 1940 en in principe sindsdien bij alle wijzigingen in het belastingstelsel gehandhaafd.

De hier besproken statistiek bevat geen gegevens over deze overgangsreserve. Omdat, naar het mij dunkt,

^{*)} Ik merk hierbij op, dat wij wel eenig geduld zullen moeten oefenen, alvorens cijfers ter beschikking komen, die de hier getrokken conclusies kunnen bevestigen, corrigeren, dan wel geheel omverwerpen. De cijfers over de oorlogsjaren toch kunnen moeilijk als normaal en dus als representatief gelden.

het echter wel van belang is daaromtrent iets meer te weten, heb ik getracht, aan de hand van de gegevens, die de statistiek wel bevat, enkele berekeningen te maken. In beginsel is dit ook wel mogelijk, maar er blijken toch te veel gegevens te ontbreken om eenigszins nauwkeurige cijfers te kunnen bepalen. Vandaar dat ik besloten heb, een dergelijke berekening toch maar achterwege te laten, omdat een dergelijke opstelling een mate van exactheid zou suggereeren, die in feite niet aanwezig is. Temeer meende ik dit besluit te mogen nemen, omdat wij mogen verwachten, dat bij een meer uitvoerige bewerking van de gegevens, waarover het C.B.S. thans beschikt, zeker ook allerlei wetenswaardigs omtrent de overgangsreserve gepubliceerd zal worden. Eén van de punten, waaromtrent wij thans geheel in het duister tasten, is de splitsing van het totaal-bedrag der overgangsreserve in het positieve en in het negatieve deel. Toch is deze splitsing van groot belang, omdat het negatieve deel volgens het Besluit op de Winstbelasting (en ook volgens het Besluit op de Vennootschapsbelasting) slechts gedurende drie jaren verrekend mocht worden, doch de fiscus op het positieve deel tot in lengte van dagen zijn claim behoudt. Het belang van de overgangsreserve is uit dien hoofde dus grooter dan uit eerder bedoelde berekening zou volgen; de splitsing in positief en negatief valt evenmin uit de thans gepubliceerde-gegevens op te maken; alleen een saldo is bekend.

Een schatting van de overgangsreserve op ongeveer één à anderhalf milliard gulden lijkt mij echter niet geheel ongemotiveerd; dat de Minister een betaling ineens van de daarover verschuldigde belasting ad 11,5 % een ernstig gevaar voor de liquiditeit der meeste ondernemingen achtte, getuigt van juist inzicht; zelfs een betaling in een aantal jaartermijnen (bijv. 3 à 5) moest toentertijd als zeer onereus worden beschouwd. Onder de huidige omstandigheden beoordeelen wij dergelijke problemen echter iets anders; in verband met de wel eens overwogen vermogensheffing zou dit voor den tijd na den oorlog van belang kunnen zijn.

Intusschen bevinden wij ons inzake deze kwestie op glad ijs: met groote belangstelling mogen wij dus de verdere publicaties over dit onderwerp van het C.B.S. tegemoet zien, temeer, waar de invoering van de vennootschapsbelasting het aspect van verschillende problemen opnieuw veranderde.

De statistiek der naamlooze vennootschappen 1939 bevat verder nog tal van andere gegevens, gedeeltelijk van denzelfden aard als in vorige jaren, gedeeltelijk van geheel nieuwe aard. Tot de laatste soort behooren ook die omtrent de plaats, waar de winst verkregen is, resp. den omvang van de voordeelen uit deelgerechtigheid in andere ondernemingen. Ik heb thans geen gelegenheid, deze gegevens nader te bespreken, maar moge volstaan met den slotwensch, dat een volgende maal ook bij deze voordeelen en verliezen uit deelgerechtigheid wordt aangegeven, of deze van Nederlandschen dan wel van buiten-Nederlandschen oorsprong zijn. Voor de waardeering van een goede regeling ter voorkoming van dubbele heffing, resp. dubbele belasting, zou dit van groot belang zijn.

Mr. J. R. SCHAAFSMA.

ONZE HANDELSSTATISTIEK IN OORLOGSTIJD.

Te midden van dezen tweeden wereldoorlog dringt de vraag zich aan ons op, wat is de invloed daarvan op den buitenlandschen handel en hoe zal deze zich na het sluiten van den vrede ontwikkelen? Over dit laatste is uiteraard nog vrijwel niets met zekerheid te zeggen, terwijl over de cijfers van de handelsstatistiek (statistiek van den in-

uit- en doorvoer) gedurende den strijd de sluis der geheimhouding ligt.

Probeeren we dus na te gaan, hoe de zaken zijn gelopen kort voor, gedurende en kort na den wereldoorlog 1914—1918. Een zeer groote handicap is daarbij, dat in die jaren een uiterst belangrijke reorganisatie van de handelsstatistiek tot stand kwam. Het was nl. met 1 Januari 1917, dat de oude statistiek als een phoenix verjongd uit haar asch herrees. Als ik zeg „verjongd”, dan druk ik mij niet sterk genoeg uit; de statistiek, die wij toen kregen, was eigenlijk geheel iets anders dan we voorheen hadden.

Niet zonder reden kwam te midden van het oorlogsgeweld de reorganisatie tot stand, ze was dringend noodig. De oude statistiek was zoo weinig betrouwbaar, dat een gezaghebbend statisticus ze een voorwerp van spot noemde voor de ingewijden en van misleiding voor hen, die haar te goeder trouw raadpleegden. En met reden.

De „vermomde doorvoer”.

Wat was nl. het geval?

Het grondmateriaal voor de statistiek wordt gevormd door de aangiften, die volgens de douanewetgeving bij den in-, uit- en doorvoer van handelsgoederen moeten worden ingeleverd. Aan de juistheid dezer aangiften ontbrak zeer veel. Niet aan de gegevens, die voor de heffing van de invoerrechten noodig waren; daarover waakte het douanecorps. Maar de belaste goederen vormden bij ons vrijhandelstarief slechts een klein gedeelte van onzen invoer. De aangiften van de onbelaste goederen en van alle uitgevoerde goederen ondergingen weinig of geen controle, zoodat de im- en exporteurs zich geen moeite gaven, deze nauwkeurig in te vullen. Daarbij kwam, dat de expeditiehandel, ter wille van grooter vrijheid van beweging, als regel had aangenomen de onbelaste, ten doorvoer bestemde, goederen eerst „vrij te maken”, „dédouaner”, door ze ten invoer aan te geven en ze later, bij het uitgaan, ten uitvoer te declareeren. De goederen kwamen daardoor onder de statistiek van den invoer en van den uitvoer en niet onder die van den doorvoer, waardoor, de beide eerste te hoog, de doorvoer te laag werd genoteerd. Dit euvel, bekend als „vermomde” doorvoer, („transit déguisé”) is officieel geschat op het enorme bedrag van 23 miljoen ton (23 milliard kg) in 1913 (zie de memorie van toelichting op het wetsontwerp tot heffing van statistiekrecht, kamerstukken 1915—1916—213, no. 3, §2).

Bij deze schatting van het gewicht werd tevens een schatting gemaakt van de waarde der goederen; deze laatste schatting, die niet in officieele stukken is gepubliceerd, bedroeg 1.861 miljoen gulden.

Deze beide bedragen voor 1913 en van nabij komende grootte voor de voorafgaande jaren zou men dus van het gewicht resp. de waarde van den „invoer tot verbruik” en van den „uitvoer uit het vrije verkeer” moeten aftrekken om den eersten stap te zetten tot vergelijkbaarheid der statistieken van 1916 en vorige jaren en die, welke later uitkwamen.

Ik heb deze cijfers nog eens gecontroleerd en ben tot de conclusie gekomen, dat het eerste (23 milliard kg) heel aannemelijk is, het tweede echter te hoog moet zijn berekend. Een nieuwe schatting is uiterst moeilijk, omdat elke post van de naamlijst weer een verzameling is van goederen, weliswaar van dezelfde soort, maar van verschillende kwaliteit en dus ook van verschillende waarde.

Hoe het ook zij, uit het vorenstaande volgt wel, dat de officieele cijfers der oude statistiek grovelijk onjuist zijn en dat vergelijking tusschen de uitkomsten der oude en der nieuwere statistiek en tusschen den in- en uitvoer per hoofd der bevolking, daaruit berekend, zonder redres niet wel mogelijk is¹⁾.

Dit redres is voor het gewicht mogelijk, voor de waarde niet, ook al zou men daarbij rekening houden met de verandering in de koopkracht van het geld.

In de huidige statistiek komt het euvel van den vermoeden doorvoer niet meer voor; hetgeen voornamelijk bereikt is door het invoeren van een statistiekrecht. Dit recht belast de in- en uitgevoerde goederen met een weliswaar gering recht (1⁰/₁₀₀ van de waarde), maar laat de doorgevoerde goederen vrij, zoodat de expediteur, die ten doorvoer bestemde goederen op de vroegere foutieve wijze eerst ten invoer en daarna ten uitvoer zou aangeven, zichzelf met tweemaal het statistiekrecht zou benadeelen, terwijl hij bij correcte declaratie ten doorvoer geen recht verschuldigd is. Behalve hierdoor is ook door betere controle, zoowel van de zijde der douane als van die van het Centraal Bureau voor de Statistiek, bedoelde foutenbron practisch uit de statistiek verdwenen.

Gebrekkige waardebepaling in de „oude” handelsstatistiek.

Behalve de „vermomde doorvoer” waren er nog meer onnauwkeurigheden aan de „oude” statistiek verbonden. In de eerste plaats de gebrekkige waardebepaling, een deels naar de zgn. officieele waarden, die in 1847 waren vastgesteld, maar in de latere jaren uiteraard zeer verouderd waren, anderdeels naar de aangiften van de belanghebbenden.

Controle van deze laatste geschiedde slechts voor de goederen, die naar de waarde waren belast; dit waren in 1913 slechts 6,5% van alle volgens de statistiek onder den invoer gerangschikte goederen. De gegevens van de rest, 93,5%, waren dus onbetrouwbaar.

Verder noem ik de niet deskundige rangschikking van verschillende goederen, waardoor bijv. katoen, vermeld onder den slecht uit het Duitsch vertaalden naam „boomwol”, soms onder dierlijke wol werd gerangschikt en plaatijzer, door een verkeerde vertaling van het Duitsche „Platinen”, onder platina.

Om niet te uitvoerig te worden, kan ik den belangstellenden lezer voor een uitgebreider uiteenzetting van de fouten verwijzen naar het artikel „De gereorganiseerde handelsstatistiek”, voorkomende in het Gedenksboek, uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Centrale Commissie voor de Statistiek 1892—1917.

De officieele waarden zijn thans verdwenen; de waarde van alle goederen moet door den importeur en exporteur worden aangegeven. Een te laag gedeclareerde waarde doet de aangevers vervallen in de straffen van de Wet op het Statistiekrecht en te hooge aangifte der waarde doet hem onnoodig te veel statistiekrecht betalen; er is dus een sterke stimulans voor een juiste waardedeclaratie, waarbij nog komen de verificatie door de douane en vooral de, vroeger niet bestaande, controle van de ambtenaren van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Door de centrale bewerking aan evengenoemd bureau, door ambtenaren, voor wie dit de hoofdfunctie is, is een deskundige rangschikking en correcte verdere bewerking gewaarborgd en voldoet de betrouwbaarheid der handelsstatistiek aan hooge eischen. Dit moge ook hieruit blijken, dat de statistiek, waarvoor vroeger vanwege handel en industrie bijna geen interesse bestond, de laatste jaren vóór den tegenwoordigen wereldoorlog een steeds en wel snel-groeiende belangstelling ondervond.

Maar, zal men vragen, is er dan absoluut geen enkele vergelijking mogelijk van de vooroorlogsche jaren met die na den oorlog? Ja, dit, is o.a. mogelijk, indien men niet den in- en uitvoer, maar de totale goederenverplaatsing over de grens (voorheen „algemeene invoer” en „algemeene uitvoer” genaamd) vergelijkt, alles nog onder het voorbehoud eventueel van de vroegere onjuistheden in het gewicht.

¹⁾ De schrijver van het artikel „De les van 1914—1918” in het nummer van 14 April 1944 van „De Waag” heeft, waar hij spreekt van „niet geheel vergelijkbare” cijfers, blijkbaar niet aan het euvel van den vermoeden doorvoer gedacht; door toch te gaan vergelijken, begaf hij zich op te glad ijs; met de juistheid van de gebezigde cijfers (zie ook hierna) vervallen ook de vèrgaande conclusies, die hij in genoemd nummer en in dat van 28 April 1944 in een vervolgartikel, getiteld „De les van 1929—1933”, daarop baseert:

Een statistische vergelijking tusschen na- en vóóroorlogs-jaren.

Er blijkt dan, dat, zooals vanzelf spreekt, het goederenverkeer gedurende den oorlog 1914—1918 sterk achteruitging, dat het onmiddellijk na den oorlog nog maar langzaam, o.a. als gevolg van gebrek aan scheepsruimte en aan deviezen bij onze Oostelijke buren, weer opkwam, dat zelfs in de jaren 1921—1923 nog niet het vroegere volume bereikt was, maar dat dit volume in het tijdvak 1924—1926 werd overschreden.

Totale goederenverplaatsing over de grens vóór en na den oorlog 1914—1918.

Gemiddelde der jaren	in millioenen kg.	
	Algemeene invoer	Algemeene uitvoer
1911—1913	55.747	41.848
1921—1923	36.484	25.658
1924—1926	61.001	49.185

De jaren 1927 en volgende toonen nog hoogere cijfers, totdat in 1929 de groote crisis kwam. Toch bleven nadien de hier bedoelde gegevens, bijv. over de jaren 1931—1933, nog boven het niveau van 1911—1913.

Ter vergelijking met het volume van den wereldhandel heb ik de totale handelsbeweging van Nederland over 1913, de jaren 1921/23 en 1924/26 tot indexcijfers omgerekend, waarbij, evenals voor den wereldhandel, 1913 = 100. De resultaten blijken dan als volgt te zijn:

Nederland: resp. 100, 59, 104.
Wereldhandel: resp. 100, 89, 108.

Het is jammer, dat ik aan deze gegevens geen beschouwing kan vastknoopen over het aandeel, dat Nederlanders aan deze handelsbeweging hebben gehad; immers, van den in- en den uitvoer kan men in het algemeen wel zeggen, dat die voor het overgrote deel voor Nederlandsche rekening geschieden; voor den doorvoer, die in bovenstaande cijfers is begrepen, tast men geheel in het duister, wanneer men daarvan het aandeel van Nederlanders en buitenlanders afzonderlijk zou willen bepalen.

Er is nog een mogelijkheid de vergelijking van de handelsbeweging vóór en na den oorlog 1914—1918 op eenigszins behoorlijke wijze tot stand te brengen en wel door het berekenen van den vóóroorlogsch in- en uitvoer uit de gegevens van de totale goederenverplaatsing over de grens (algemeene invoer en algemeene uitvoer).

Ik heb voor de jaren 1911—1913 daarom deze totale goederenverplaatsing verminderd met den doorvoer met en zonder overlading volgens de statistiek en met den vermomden doorvoer; deze laatste voor 1913 op 23 milliard kg stellende, moet hij voor 1911 en 1912 iets lager zijn. Ik kom dan tot de volgende gegevens van den in- en uitvoer.

In- en uitvoer vóór en na den oorlog 1914—1918 in mill. kg.

Gemiddelde der jaren	Invoer	Uitvoer
1911—1913	19.572	5.673
1921—1923	18.681	7.107
1924—1926	25.466	12.761

De invoer kon dus in 1921—1923 nog niet het vóóroorlogsch niveau bereiken, de uitvoer kwam er reeds een goed stuk boven, de jaren 1924—1926 vertoonen evenwel een beeld, dat de jaren 1911—1913 ver achter zich laat, waarbij ook al weer de uitvoer het gunstigste is.

Voor de waarde geef ik alleen de nevenstaande cijfers, waarbij voor de jaren na den oorlog geen rekening is gehouden met de verandering in de koopkracht van het geld.

De handel met verschillende landen.

Biedt dus een vergelijking van de totale handelsbeweging van Nederland vóór, gedurende en na den vorigen oorlog

In- en uitvoer vóór en na den oorlog 1914—1918 in mill. gl.

Gemiddelde der jaren	Invoer	Uitvoer	Opmerkingen
1911—1913	onbekend	onbekend	Inv. belangrijk gr. dan den uitv. idem idem
1921—1923	2.092	1.298	
1924—1926	2.420	1.739	

al weinig bevrediging, nog minder resultaat krijgt men, als men de handelspartners van Nederland afzonderlijk aan een beschouwing wil onderwerpen. De herkomst- en bestemmingslanden der goederen werden vroeger — men kan zich bij objectieve beschouwing niet aan dien indruk onttrekken — voor een deel op eigenaardige wijze aangegeven. Bij allen in- en uitvoer (en dit geldt ook voor den doorvoer) over de oostgrens werd Pruisen, bij die over de zuidgrens België als herkomst resp. bestemming aangemerkt; dit gold zoowel voor het verkeer te water als voor dat te land. Van alle goederen, die per spoor (en dat waren dan meestal de hoogwaardige) van Frankrijk, Zwitserland, Italië, Oostenrijk-Hongarije, enz. kwamen of naar die landen uitgingen, werd of Pruisen of België als herkomst resp. bestemming geregistreerd. De invoer van de kostbare mode-artikelen, reukwaren en chemische producten uit Frankrijk, de versche groenten en vruchten uit Italië, onze uitvoer van kaas, boter, steenkolen en cokes, onbewerkte tabak, gloeilampen en andere hoogwaardige producten onzer zich ontwikkelende industrie, vrijwel de geheele invoer uit en uitvoer naar Zwitserland en Oostenrijk-Hongarije werden geregistreerd als handel met Pruisen of België.

Voor het zeeverkeer was voorheen de toestand wel iets gunstiger, maar toch lang niet juist, omdat de nadruk meer werd gelegd op de herkomst en bestemming van het zeeschip dan van de goederen.

Zou men dus den handel vóór en na den oorlog 1914—1918 van ons land met één der ons omringende landen (België of Duitschland) aan een beschouwing willen onderwerpen, dan zal men de officieele cijfers van 1913 en eventueel vorige jaren niet alleen moeten redresseeren wat betreft de feilen van den vermomden doorvoer, van de gebrekkige waardenoteering en van de niet gecontroleerde gewichtscijfers, maar ook moeten zuiveren van den in- en uitvoer van de goederen, die niet van die landen zijn gekomen, noch daarheen zijn gegaan. Hiervan weten we niets, redres is dus uitgesloten.

Nog even moet ik terugkomen op den „vermomden doorvoer”. Deze had voornamelijk betrekking op een gering aantal massagoederen, waarvan het overgrote gedeelte wel naar Duitschland ging, maar niet daar vandaan kwam. De uitvoer naar Duitschland is dus in de oude statistiek meer foutief dan de invoer; in- en uitvoer zijn beide te hoog, maar de uitvoer is meer te hoog en daardoor is het uitvoersaldo eveneens te hoog²⁾, ja, het is zelfs mogelijk, dat er in feite een invoersaldo was.

Voor de landen, die bovenbedoelde massagoederen verzonden, maar niet ontvingen (granen en meel uit Amerika, Canada en Argentinië; erts uit Noorwegen en Zweden; hout uit Zweden en Finland; enz.) is juist het omgekeerde het geval: De invoer uit die landen werd in de oude statistiek veel te hoog genoteerd, de uitvoer veel minder te hoog. Maar over de omvang van de fouten voor elk land ontbreken de gegevens.

Ik geloof dan ook wel te mogen zeggen, dat elke beschouwing van onzen handel, die een vergelijking van dien handel met de ons omringende landen, ja met vrijwel alle belangrijke landen, waarmee we handel dreven

²⁾ Ik moet hier weer even wijzen op het reeds aangehaalde Waag-artikel van 14 April 1944, dat ook onzen handel met Duitschland vóór en na den oorlog aan beschouwingen onderwerpt; de gebruikte cijfers zijn, zooals hierboven blijkt, onjuist en dus ook de daaruit getrokken conclusies, in het bijzonder de conclusie „correcter vóóroorlogsch cijfers zouden een nog zwaarder verlies hebben geïndiceerd”, omdat de uitvoer naar Duitschland in de jaren 1911—1913, zooals reeds betoogd, veel meer te hoog is dan den invoer.

vóór en na den vorigen oorlog, tot onderwerp heeft, zoodanig speculatief is, dat men met het trekken van conclusies — en zeker van meer in details afdalende gevolgtrekkingen — uiterst voorzichtig moet zijn.

Ik heb voor den totalen buitenlandschen handel slechts enkele globale cijfers van het gewicht en dan nog met veel voorbehoud kunnen geven, maar ik meen daaruit toch wel de conclusie te mogen trekken, dat die handel, vóór den oorlog bloeiende, gedurende den oorlog, vooral door het vrijwel stilleggen van het overzeesch verkeer, sterk heeft geleden, maar dat hij zich na den oorlog weer voldoende heeft hersteld en de vroegere jaren, althans wat het volume betreft, achter zich heeft gelaten.

Of en in welke mate de handelsbeweging na dezen oorlog een soortgelijk krachtig herstel te zien zal kunnen geven, is met de thans ter beschikking staande gegevens uiteraard niet te beoordeelen. Dat hangt van velerlei factoren af, niet het minst daarvan, of de overwinnende partij een zoodanige sfeer van rechtszekerheid zal weten tot stand te brengen, dat een logische taakverdeling tusschen de verschillende landen, in overeenstemming met klimaat, aanleg en ontwikkeling en met instandhouding en eerbiediging van de structuur van elkaars productieve organisatie, zich kan ontwikkelen. Is dat het geval, dan mogen wij wel verwachten, dat ons land, op grond van zijn verkeersligging en de bekwaamheid van onze handelslieden en scheepvaarders, zich een bevredigend aandeel van dien handel zal zien toevallen.

M. RINKES.

ENKELE ASPECTEN VAN HET AFSCHRIJVINGSPROBLEEM IN DEZEN TIJD.

In een vorig artikel¹⁾ besprak ik het afschrijvingsprobleem in het algemeen en enkele fiscale aspecten daarvan. In het nu volgende zal worden behandeld, welke aanraking het afschrijvingsvraagstuk heeft met de overheidsvoorschriften terzake van de prijsvorming.

Voorschriften omtrent de afschrijving bij de prijsvorming.

Het afschrijvingsprobleem, bezien als aspect van het prijsvormingsvraagstuk, is een typisch kostenvraagstuk, n.l. het bepalen van de verbruikte werkeenheden, zooals deze in den kostprijs van het product tot uitdrukking mogen komen. Deze kostprijsopvattingen van de Overheid zijn aan voortdurende wijziging onderhevig, zoodat het niet veel zin heeft hierop diep in te gaan. Van belang zijn de „Richtlijnen voor de Prijsvaststelling No. 1” van den Gemachtigde voor de Prijzen, uit de Nederlandsche Staatscourant 1942 No. 69 A. Deze richtlijnen gelden voornamelijk voor de industrie en den handel en dienen te worden toegepast bij verzoeken om prijsverhoging en het opstellen van calculatieschema's. Omtrent de afschrijvingen wordt bepaald, dat afschrijving van den aanschaffingsprijs over den levensduur dient plaats te vinden in (jaarlijks?) gelijke bedragen. Derhalve is slechts één bepaald afschrijvingssysteem erkend. Gemotiveerde afwijkingen van dit systeem kunnen echter worden toegelaten. Indien objecten reeds geheel in de boeken zijn afgeschreven, mag in de kostprijsadministratie niet meer met calculatorische afschrijvingen gerekend worden. Indien daarentegen te weinig is afgeschreven in de jaarrekening, mag men bij de kostprijsberekening niet van de te hooge boekwaarde uitgaan. Theoretisch lijken deze beperkingen mij moeilijk houdbaar, doch deze zijn waarschijnlijk ingegeven door overwegingen van prijspolitieken aard, zooals de tegenwoordige omstandigheden die met zich brengen.

Men mag slechts met de door het nuttig gebruik bepaalde normale afschrijving rekenen, waarbij alleen die activa in aanmerking mogen komen, die noodzakelijk zijn

¹⁾ „Afschrijvingsproblemen in den tegenwoordigen tijd” in „E.-S.B.” van 14 Juni jl.

voor de bedrijfsuitoefening bij normalen omvang van productie. Overcapaciteit blijft buiten beschouwing.

Men moet uitgaan van de aanschafwaarde: is deze niet bekend, dan kan men de aanschafwaarde van vergelijkbare activa nemen of de vervangingsprijzen van vóór September 1939.

Bij de bepaling van den levensduur kan men rekening houden met speciale, den levensduur verkortende, omstandigheden. Blijkt in den loop van den tijd, dat de werkelijke levensduur afwijkt van den geschatten, dan mag men de calculatie-afschrijvingen wijzigen.

In het algemeen heeft men dus minder vrijheid dan bij de fiscale afschrijving. Men moet altijd afschrijven en wel in een vast percentage van de aanschafwaarde. De bedrijfswaarde speelt geen rol, terwijl aan de toevallige waarde in de jaarrekening beteekenis wordt toegekend.

Bij de prijsvorming doen zich dezelfde vragen voor als die ik in het voorgaande artikel bij de fiscale beschouwingen reeds heb aangestipt. In het geheele stelsel van de prijsvorming wordt in Nederland de vervangingswaarde als uitgangspunt verworpen, evenals de mogelijkheid om de gevolgen van onderbezetting in de prijzen tot uitdrukking te brengen.

In Duitschland is door Prof. Nöll von der Nahmer de stelling verdedigd, dat de vergoeding van afschrijving in den kostprijs onder de huidige omstandigheden, nu investeringen zijn uitgesloten, geen reële beteekenis heeft²⁾. Zijn motiveering ligt in de gedachte, dat het twijfelachtig is, of de investeringen, die thans achterwege blijven, zullen worden ingehaald na den oorlog; men zal zovveel noodig hebben voor nieuwe investeringen, dat men denouden achterstand niet zal kunnen of willen inhalen. Hij meent, dat de technische vooruitgang het mogelijk zal maken de productiviteit van het bedrijfsleven te herstellen, zonder dat het gemis aan de noodige middelen tot herstel van de verloren gegane capaciteit wordt gevoeld. Hij ziet er voorts een groot gevaar in de door de afschrijving verkregen overtollige koopkracht, die niet geïnvesteerd kan worden, ter beschikking der ondernemingen te laten, terwijl hij ook sociaal-ethische redenen heeft, waarom het bedrijfsleven een offer moet brengen door de afschrijving uit de prijscalculatie weg te laten.

Het standpunt van Prof. Nöll von der Nahmer heeft in Duitschland en ook bij ons veel bestrijding ontmoet³⁾. Het hoofdbezwaar ligt m.i. daarin, dat het bedrijfsleven na den oorlog toch geld voor nieuwe investeringen noodig zal hebben en men dan de plicht op den Staat zou leggen, om het bedrijfsleven deze middelen te verschaffen, indien men nu niet toestaat, dat de onderneming zelf de noodige middelen ter beschikking houdt. Men verschuift den druk naar de toekomst, terwijl men voorts door het weglaten der afschrijvingen op dit oogenblik de geheele bestaande prijsverhouding tusschen de verschillende goederen ontvriecht, omdat kapitaalintensieve goederen veel sterker zouden worden getroffen dan arbeidsintensieve. De afschrijvingen, die hebben plaatsgevonden, vormen voor den ondernemer een middel om de rationalisering en uitbreiding der bedrijven te bevorderen en hiermede is ook het algemeen belang gediend.

Het bezwaar, dat men door het achterwege laten der afschrijvingen het bedrijfsleven de mogelijkheid ontnemt door eigen kracht de middelen te vinden tot herstellen der normale productie na den oorlog, is — zij het ook in mindere mate — inhaerent aan het in Nederland gevolgde systeem van het berekenen der afschrijvingen voor de fiscale winstbepaling en prijsvorming. Om dit duidelijk te maken, wil ik de afschrijving als financieringsprobleem iets nader belichten.

²⁾ Zie „Die Deutsche Volkswirtschaft” No. 34 1941, blz. 1379 en 2 Februari 1942, blz. 175.

³⁾ Zie in dit verband het artikel van Drs. J. R. M. v. d. Brink in „Economie” van Januari 1942; dat van Drs. L. G. Westermann in „Economie” van April/Mei 1942 en dat van Dr. L. J. Zimmerman in „E.-S.B.” van 16 September 1942.

Afschrijving als financieringsprobleem.

Bij de duurzame productiemiddelen heeft men in de eerste plaats de vraag te beantwoorden, hoe de aanschaffing der productiemiddelen gefinancierd moet worden, waarbij zich als mogelijkheden voordoen de financiering met permanent of met langdurig tijdelijk kapitaal. Het is niet mijn bedoeling hierop nader in te gaan. Het financieringsprobleem, dat ik hier wil behandelen, betreft de vraag, hoe men de afschrijving zóó kan bepalen, dat men, op het moment, dat men tot wederaanschaffing der verbruikte duurzame productiemiddelen wil of moet overgaan, de beschikking heeft over de benodigde geldmiddelen.

Heeft men de aanschaffing met geleend geld gefinancierd en de afschrijving tot aflossing gebruikt, dan moet men natuurlijk voor de vervanging wederom leenen. Heeft men met eigen middelen gefinancierd — en dit verdient bij permanente behoefte aan productiemiddelen de voorkeur, aangezien men zoo de moeilijkheden en de kosten van het telkens opnieuw leenen vermijdt — dan ontstaat het probleem om voldoende af te schrijven en de afgeschreven bedragen, het schijninkomen, zoo te beleggen, dat zij op het gewenschte moment als liquide middelen gerealiseerd kunnen worden.

Uit het bovenstaande volgt, dat men bij de berekening der afschrijvingen, die te zijner tijd het vernieuwingsfonds moeten vormen, rekening moet houden met wijzigingen in den toekomstigen aanschaffingsprijs der productiemiddelen, waartoe men zich zal baseeren op de vervangingswaarde. In Nederland is het niet toegestaan fiscaal meer af te schrijven dan den historischen kostprijs, zoodat het, bij de sterk gestegen vervangingswaarde der duurzame productiemiddelen, op dit oogenblik niet mogelijk is een voor vervanging voldoende fonds belastingvrij te vormen. De fiscus stelt zich op het standpunt, dat de ondernemer zijn kapitaal in stand houdt, indien hij hetzelfde aantal guldens behoudt, dat door hem werd geïnvesteerd. In dit verband is het interessant op te merken, dat in verschillende andere landen de hieraan verbonden bezwaren erkend zijn en belastingfaciliteiten zijn verleend.

In Duitsland kunnen, volgens de verordening van 14 November 1941, ondernemers geld storten bij de „Finanzämter” tot de helft van de fiscale waarde der duurzame productiemiddelen, volgens de fiscale balans van 1940; op deze wijze worden zgn. „Betriebsanlagekonten” gevormd. Tot het beloop van de gestorte bedragen heeft men vrijheid van waardeering van de activa, die men na den oorlog aanschaft en mag men deze dus eventueel direct afschrijven. Over het tegoed wordt gedurende den oorlog geen rente vergoed, nadien wel⁴⁾. Behalve dat hier een bepaalde fiscale tegemoetkoming aan de ondernemers wordt gegeven, heeft deze regeling het voordeel, dat de overtollige koopkracht wordt gebonden. Dit laatste argument, dat ook door Prof. Nöll von der Nahmer wordt aangevoerd, speelt in deze materie een belangrijke rol.

In Frankrijk bestaat de regeling, dat men belastingvrij een „Provision pour renouvellement de l'outillage et du matériel” mag vormen: deze reserve mag ten hoogste bedragen het verschil tusschen den kostprijs der betreffende werktuigen, enz. en de vervangingswaarde, zóóals deze aan het einde van ieder belastingjaar berekend zal worden aan de hand van indexcijfers; ieder jaar mag dat deel van het verschil worden gereserveerd, dat correspondeert met de afgelopen gebruiksjaaren in verhouding tot den totalen gebruiksduur. Er bestaat een verplichting tot weder aanschaffen der duurzame productiemiddelen binnen vijf jaar na afloop van het jaar, waarop de reserve voldoende is; komt men deze verplichting niet na, dan wordt de reserve belast. De bedragen, die men jaarlijks aan de reserve toevoegt, moeten op een, ten behoeve van den fiscus, geblokkeerde rekening gestort worden; op deze wijze wordt het bezwaar van de zwevende koopkracht verholpen.

⁴⁾ Zie „Der Deutsche Volkswirt” van 21 November 1941, blz. 241.

In een artikel in de „Naamlooze Vennootschap”, 29e jaargang, blz. 19, ontleend aan „De Telegraaf”, wordt vermeld, dat in Zweden de fiscus toestaat, dat een deel der winst belastingvrij wordt gereserveerd in een „conjunctuur-vereveningsfonds”, terwijl in Hongarije een vernieuwingsreserve voor duurzame productiemiddelen belastingvrij gevormd mag worden, doordat men jaarlijks 5 % extra ten gunste van dit fonds mag afschrijven. Voor reeds geheel afgeschreven productie-installaties wordt de dotatie aan de vernieuwingsreserve beperkt tot 2 % van de aanschafwaarde per jaar.

Het blijkt dus, dat de Overheid in verschillende landen de moeilijkheid van de gestegen vervangingswaarde van duurzame productiemiddelen heeft erkend en getracht heeft het bedrijfsleven te hulp te komen. Door het feit, dat in Nederland nog geen maatregelen in deze richting zijn genomen, heeft de Overheid min of meer de verplichting op zich geladen naderhand den noodzakelijken steun aan het bedrijfsleven te geven in den vorm van werktuigen-credieten of op andere wijzen, want het staat wel vast, dat vele bedrijven, bij den tegenwoordigen uiterst zwaren belastingdruk, niet in staat zullen zijn met eigen krachten de noodzakelijke vervangingen en vernieuwingen van het productie-apparaat uit te voeren. Op deze wijze echter zal de Staat in de toekomst een belangrijk deel van de functie van den particulieren ondernemer moeten overnemen.

Mr. B. MORET.

DE TAAKVERDEELING DER BEDRIJFS-ORGANISATIES TEGENOVER ELKAAR EN TEGENOVER DEN STAAT.

Eenigen tijd geleden zijn er in „Economische Voorlichting” beschouwingen verschenen over de werkingssfeer van de verordeningen der bedrijfsorganisaties en over de vraag, over welk terrein van het maatschappelijk leven hunne macht zich uitstrekt.

De organisatie van het Nederlandsche bedrijfsleven bestaat echter uit reeksen aan elkaar ondergeschikte en elkanders terrein bestrijkende lichamen.

De bovengenoemde beschouwingen zouden dus niet volledig zijn zonder een bespreking van de problemen, welke zich voordoen bij de onderlinge taakverdeling van lichamen, welke zich op hetzelfde terrein bewegen, en bij de afbakening van hun verhouding tegenover den Staat.

Het probleem als zoodanig is oud. Het doet zich immers op dezelfde wijze voor bij de verhouding Rijk — provincie — gemeente. Doch het is wellicht nuttig, nu een nieuw soort publiekrechtelijke lichamen binnen ons staatsverband is begonnen te functioneeren, om de bij genoemde verhouding gevonden conclusies nog eens naar voren te halen¹⁾.

Op het eerste gezicht is men geneigd te zeggen: het probleem der taakverdeling van de bedrijfsorganisaties tegenover den Staat kan zich niet voordoen. Immers, in het toekennen van verordenende bevoegdheid aan de bedrijfsorganisaties hebben we te zien een functioneele decentralisatie, in tegenstelling met de territoriale decentralisatie bij provincie en gemeente.

De bevoegdheidsbegrenzing.

In art. 168 der Gemeentewet namelijk wordt aan den gemeenteraad (thans vervangen door den Burgemeester, bijgestaan door raadsliden) opgedragen, het maken van de verordeningen, die in het belang der openbare orde, zedelijkheid en gezondheid vereischt worden en van andere, betreffende de huishouding der gemeente. Hier dus slechts een algemeene aanduiding van de bevoegdheden van den gemeenteraad, géén afgrenzing van bepaalde economische of sociale onderwerpen. Voor de provincie gelden de gelijksoortige artikelen 140 en 141 der Provinciale wet.

¹⁾ Vgl. Mr. A. Koelma: „De gemeenten en de organisatie van het bedrijfsleven”, in „E.-S.B.” van 31 Mei 1944.

Anders dan bij de provincie en gemeente is aan de bedrijfsorganisaties echter wel een bepaald en afgegrensd terrein ter regeling toevertrouwd, nl. de (economische) belangenbehartiging van dat deel van het bedrijfsleven, waarvoor zij zijn ingesteld²⁾.

Zij kunnen dan ook voor hun leden op het hun toegevoegd gebied van het bedrijfsleven „uit vakooppunt” verordeningen maken, zooals bijv. de beschikking van 29 Februari 1944 zegt, voor de Bedrijfs-, Vak- en Onder-vakgroepen der Hoofdgroep Industrie en de Hoofdgroep zelve.

Dat desondanks de bevoegdheidsbegrenzing tegenover den Staat toch een probleem is, komt hierdoor, dat de Overheid in het geheel niet het voornemen heeft gehad, alle leiding op economisch gebied aan de bedrijfsorganisaties over te laten. Nu kan men vragen, waar staat dit? Is dit niet in strijd met de woorden, zooals ze voorkomen in de Instellingsbeschikkingen der bedrijfsorganisaties, nl. dat iedere organisatie de uitsluitende vertegenwoordigster uit vakooppunt van een bepaald deel van het bedrijfsleven is. Men gevoelt echter dadelijk, dat deze uitdrukking niet aldus geïnterpreteerd mag worden. Zeker, de organisaties zijn de uitsluitende vertegenwoordigsters van een bepaalden bedrijfstak, maar... binnen den Staat en tegenover den Staat. Uit doel en opzet der bedrijfsorganisaties als lagere wetgevende en uitvoerende organen, moet worden afgeleid, dat de Overheid zelve in de eerste plaats het recht heeft, economische onderwerpen te regelen.

Reeds het feit, dat de bevoegde Secretaris-Generaal het recht heeft, verordeningen van organisaties niet goed te keuren of genomen besluiten te vernietigen, praesumeert staatsleiding.

Wij keeren dus terug tot het probleem der taakverdeling tusschen de bedrijfsorganisaties en den Staat en tusschen de bedrijfsorganisaties, onderling. Het probleem ziet er eenvoudig uit. De Staat behartigt de staatsbelangen, een Bedrijfsgroep bedrijfstakbelangen etc., zegt men vaak. Alleen, wat zijn staatsbelangen, groepsbelangen etc.? Hier beginnen de moeilijkheden. Immers, woorden als: het algemeen belang, particuliere belangen etc. worden regelmatig gebruikt, zonder dat men zich rekenschap geeft van den inhoud. Vaak verliezen zij daardoor iedere beteekenis. Meestal is de oorzaak hiervan, dat men zich niet realiseert, dat het woord „belang” twee beteekenissen heeft.

In de staatsrechtelijke beteekenis spreekt men van „een belang” als een voorwerp van bemoeienis van eenige overheidsinstantie, of lichaam, een te regelen *onderwerp* dus, dat een kwestie van voor- of nadeel beteekent voor de leden van dat bepaalde lichaam.

In het spraakgebruik heeft „belang” echter de gekleurde beteekenis van „voordeel”. Zoo kan het voorkomen, dat, als bijv. een havenstad de havengelden wil gaan regelen, dit een „belang” (kwestie van voor- of nadeel) is, niet alleen van die havengemeente, doch evenzeer van het geheele achterland (immers, de havengelden beïnvloeden den prijs der ingevoerde goederen), terwijl toch de havenstad en het overige land totaal verschillend belang (voordeel) bij de zaak hebben. De kwestie is dan niet alleen een groepsbelang, maar ook een algemeen „belang”, doch alleen de groep heeft belang (voordeel) bij de havengelden, de rest van het geheel niet. Hier komt dus de kwestie van den voorrang van het voordeel van het geheel, boven het voordeel van de groep. Het vraagstuk van de taakverdeling tusschen overheidslichamen, betreft nu de afbakening van de *onderwerpen*, die tot de competentie dezer lichamen behooren, niet de bepaling, waar in een bepaald geval het voordeel ligt.

De taakverdeling tusschen Rijk, provincie en gemeente.

Hoe zijn nu de conclusies ten aanzien van dit vraagstuk bij de verhouding Rijk — provincie — en gemeente?

²⁾ Zie o.a. art. 12, 3e Uitvoeringsbesluit van het Besluit 206/1940.

Iedere Nederlander is uit den aard der zaak onderworpen aan de rechtsmacht van deze lichamen, welke hem alle drie tot het voorwerp hunner bemoeiingen kunnen maken. De ontwerper der Gemeente- en Provinciale wet heeft nu de voorstelling gehad, dat de taakverdeling reeds „van nature” gegeven zou zijn in dien zin, dat er in een gemeente of provincie onderwerpen of „belangen” ter regeling of behartiging zouden voorkomen, die niet in meer andere gemeenten of provincies aan de orde zouden kunnen komen of waarmee althans niet het voor- of nadeel van die andere gemeenten of provincies gemeoid zou kunnen zijn.

De gedachtengang der 19e eeuw was dus, dat het mogelijk was bepaalde Rijks, provinciale en gemeentelijke „belangen” in den zin van „onderwerpen” van elkaar te onderscheiden.

Vandaar uitdrukkingen als „verordeningen, de huishouding der gemeente betreffende” etc. (artt. 168, juncto 193 der Gemeentewet).

Het is nu gebleken, dat deze gedachtengang niet juist is. Wel kunnen Rijk, provincie en gemeente soms bij een bepaald onderwerp een verschillend belang hebben, doch dan blijft het toch een belang, een kwestie van voor- of nadeel, een voorwerp van bemoeiing, voor alle betrokken groepen. Hoe komt dit?

Een ander is het gevolg van den samenhang der individuen en groepen in de maatschappij. De menselijke verhoudingen toch plegen van stad tot stad, van provincie tot provincie niet veel te verschillen. Dit maakt het al moeilijk om een onderwerp te vinden, dat zich tot één bepaalde gemeente beperkt. Doch verder, en dit is belangrijker, maakt de samenhang der individuen in de maatschappij, welke slechts door en voor elkaar hun stoffelijke en geestelijke wenschen kunnen vervullen, dat het belang van het eene individu in vrij groote mate het belang van het andere individu is en het belang van de eene groep al spoedig dat van de andere.

Dit zijn de redenen, waarom het in de meeste gevallen, waarin het belang der individuen eenige regeling of bepaalde stappen noodzakelijk maakt, niet mogelijk is te zeggen, dat dit of uitsluitend gemeentelijk, of uitsluitend provinciaal, of geheel en al Rijksbelang is.

De conclusie moet dus zijn, dat er voor een taakverdeling tusschen gemeente, provincie en Rijk geen natuurlijke grenzen bestaan, daar de meeste te regelen onderwerpen, zowel gemeentelijk, provinciaal als Rijksbelang kunnen worden genoemd.

De kwestie der taakverdeling groeit dus van rechtsvraag naar utiliteitskwestie: wat kan het beste door het Rijk, wat door de provincie en wat door de gemeente worden geregeld?

Prof. Oppenheim zegt daarom in zijn boek „Het Nederlandsch Gemeenterecht” (5e druk, blz. 62):

„Practisch is de vraag: wat behoort tot de huishouding, tot het belang der gemeente, ondergeschikt aan deze andere vraag: wat heeft het Rijks- of provinciaal gezag binnen zijn kring gefokken, wat niet?”

En Prof. Kranenburg, die dit probleem aansnijdt in het tweede deel van „Het Nederlandsch Staatsrecht” (5e druk, blz. 239), schrijft:

„De conclusie, waartoe wij moeten komen, is dus deze: de wetgever heeft zich wel afzonderlijke gebieden gedacht, die als „huishouding” der provincie en als „huishouding” der gemeente aan de wetgevende bevoegdheid van de Staten, resp. den Raad worden overgelaten, maar het zijn de organen van de hogere corporaties zelve, die tenslotte de grenzen aangeven”.

In casu geschiedt het oplossen van de utiliteitskwestie, het feitelijk uitmaken van de taakverdeling, voor alle lagere lichamen dus door de organen der hoogste corporatie, het Rijk, en wel tengevolge van de in het staatsrecht geldende principes, dat die onderwerpen, die door een hogere organisatie geregeld zijn, niet meer geregeld

mogen worden door een lagere, terwijl de door deze lagere organisatie gemaakte regelingen vervallen.

De taakverdeling bij de bedrijfsorganisaties.

Deze conclusie betreffende de verhouding Rijk — provincie — gemeente, geldt evenzeer voor de verhouding Hoofdgroep — Bedrijfsgroep — Vakgroep enz., en voor de verhouding Rijk tegenover bedrijfsorganisaties, al blijft hier alles beperkt tot het terrein der economische belangenbehartiging. Ook hier zijn vrijwel geen onderwerpen aan te geven, welke van nature tot het terrein van een bepaalde groep zouden behooren, hetzij, dat zij zich in andere groepen evenzoo voordoen, hetzij, dat zij ook kwesties van vóór- of nadeel zijn van andere groepen.

Het is daarom in de praktijk vrijwel nutteloos, om te spreken over algemeene belangen, vakgroep- of bedrijfs-groepbelangen, alsof dit gescheiden categorieën zouden zijn, aangezien een bepaald onderwerp in de meeste gevallen tot alle categorieën behoort. Wel kan men een bepaald vakgroepbelang of bedrijfs-groepbelang (in den zin van „voordeel“) bij een bepaald onderwerp aantonen.

De taakverdeling.

Voor de verhouding tusschen de bedrijfsorganisaties en den Staat zal dus ook gelden de praktische competentie-

grens, dat zij niet kunnen regelen, hetgeen de Overheid reeds op economisch gebied geregeld heeft, behoudens dan altijd de ook bij provincie en gemeente erkende „aanvullingsbevoegdheid“.

En ook voor de taakverdeling tusschen de bedrijfs-organisaties onderling zullen de bemoeiingen van de hoogere lichamen evenzoo vele grenzen beteekenen voor de lagere.

Ook hier geldt dus: wát door den Staat en wát door de bedrijfsorganisaties, wát door een bedrijfs-groep en wát door een vakgroep geregeld moet worden, is een utiliteits-kwestie en geen rechtsvraag. Echter, ook utiliteitsvragen dienen volgens bepaalde richtlijnen opgelost te worden.

Wanneer men een bepaald onderwerp heeft, dat dus meestal zoowel algemeen belang is als groepsbelang, dan behoort men, of de kwestie zich leent voor algemeene behandeling of niet, of zij, zonder schade voor alle groepen en alle individuen, uniform geregeld kan worden, of dat zij zich in verschillende groepen anders voordoet en op diverse manieren uitgewerkt dient te worden. In het eerste geval dient de Overheid de regeling geheel zelf aan te vatten, in het tweede geval moet er gedecentraliseerd worden. Dikwijls kan dit in dezen vorm geschieden, dat Overheid of hoogere bedrijfsorganisatie een raamverorde-ning vaststelt en algemeene richtlijnen geeft in het kader

MAANDCIJFERS

Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland.

(Centraal Bureau voor de Statistiek)

Omschrijving maandcijfers	Eenheid	1943									1944				
		Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mrt.	April	Mei	
Giroverkeer.															
Nederlandsche Bank	f 1.000.000	2708	2414	2744	3945	2059	2254	1986	2066	1963	2606	2904	2673		
Postchèque- en Girodienst	f 1.000.000	1906	1907	2082	1974	1816	1846	1861	1728	1855	1766	1790	1492		
Rentestanden.															
Wisseldisconto Nederl. Bank	%	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	
Prolongatierente, A'dam	%	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	
Callgeldnoteeringen, „	%	1,36	1,28	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	
Rendement oblig. 1)	%	3,37	3,39	3,47	3,48	3,54	3,46	3,39	3,36	3,32	3,30	3,25	3,23	3,23	
Hypotheekrente onroerende goederen	%	3,87	4,03	4,06	4,09	4,05	4,07	4,02	4,11	4,04	4,06	4,09	4,02	4,02	
Hypotheekrente schepen	%	4,87	4,86	4,98	5,31	4,84	4,75	5,04	4,79	4,97	4,76	4,75	4,91	4,91	
Koersen van aandelen.															
Algemeen indexcijfer	1930=100	152,5	152,4	151,9	151,7	152,1	152,1	152,2	152,2	152,3	152,3	152,6	152,6		
Nijverheid	1930=100	203,6	203,3	202,6	202,1	202,8	202,8	203,0	203,0	203,2	203,5	203,6	203,7		
w.o. prod. midd. industr.	1930=100	199,8	199,2	198,3	197,6	198,8	198,8	199,1	199,2	199,4	199,8	200,0	200,2		
cons. goederen industr.	1930=100	208,7	208,8	208,2	208,0	208,0	208,0	208,3	208,2	208,2	208,4	208,4	208,4		
Spaarbanken.															
Rijkspostspaarbank, inlagen	f 1.000.000	37,88	33,49	37,21	32,48	27,62	28,83	28,37	29,35	34,08	29,98	27,11	27,14		
Rijkspostspaarbank, terugbetalingen	f 1.000.000	12,37	11,26	13,92	14,02	12,43	11,78	10,49	10,64	10,97	11,11	10,96	10,73		
Bijzondere spaarb., inlagen	f 1.000.000	28,92	24,36	28,51	26,24	22,57	22,92	24,17	20,58	29,98	24,02	22,75	20,38		
Bijzondere spaarbanken, terugbetalingen	f 1.000.000	14,78	13,11	15,08	15,64	12,60	12,62	12,12	13,13	15,97	13,62	13,20	11,28		
Hypotheken (nwe. inschrijv. 2)															
Totaal	f 1.000.000	62,32	28,54	29,53	25,74	25,30	21,65	24,25	30,51	20,59	21,54	26,91	18,35		
w.v. op gebouwen	f 1.000.000	25,69	22,82	25,02	21,65	21,51	17,91	18,92	24,55	15,67	17,36	20,55	13,97		
op landerijen	f 1.000.000	9,33	5,35	4,19	3,69	3,68	3,64	4,80	5,47	4,64	3,92	5,98	4,20		
op schepen	f 1.000.000	0,30	0,37	0,32	0,40	0,11	0,10	0,53	0,49	0,28	0,26	0,38	0,18		
Rijksfinancien.															
(stand op het einde d. mnd.)															
Gevestigde schuld	f 1.000.000	5214	5213	5207	6207	6205	6204	6178	6123	6122	6064	6019	6009		
Vlottende schuld	f 1.000.000	3737	4059	4318	3622	3580	3782	3966	4180	4368	4407	4630	4836		
Werkloosheid, werkloozenzorg.															
Geheel werkloozen	1.000	23	20	16	15	14	14	13	12	12	10	9	9		
Tewerkgestelden	1.000	9	9	8	7	7	7	6	6	5	5	5	4		
Geplaatsten in Duitschl. 3)	1.000	31	30	37	37	38	38	38	38	38	38	38	38		
„ in Frankr. en Belg.	1.000	37	37	37	37	37	38	38	38	38	38	38	38		

Omschrijving weekcijfers	Eenheid	1944												
		28 Febr./4 Mrt.	6/11 Mrt.	13/18 Mrt.	20/25 Mrt.	27 Mrt./1 April	3/8 April	11/15 April	17/22 April	24/29 April	1/6 Mei	8/13 Mei	15/20 Mei	22/27 Mei
Nederlandsche Bank (Maandag)														
Binnenlandsche wissels	f 1.000.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Papier op het buitenland	f 1.000.000	3578	3582	3629	3737	3783	3792	3812	3860	3910	3920	3953	4007	4054
Bankbiljetten en assign. in omloop	f 1.000.000	3804	3843	3864	3900	3937	3995	4007	4000	4021	4072	4083	4097	4138
Beleeningen	f 1.000.000	135	137	135	134	134	157	141	139	134	136	134	133	133
Rekg.-crt. saldi v. anderen	f 1.000.000	591	634	669	703	727	566	662	702	754	695	733	773	780
Rentestanden.														
Callgeldnoteeringen	%	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Rendement oblig. (Woensd.)	%	3,28	3,25	3,26	3,25	3,23	3,24	3,21	3,21	3,22	3,23	3,20	3,23	3,28

§ = voorloopige cijfers. 1) Gewijzigde reeks. 6 Staatsleeningen, 3 Provinciale en Gemeenteleeningen en 2 pandbrieven. 2) Hieronder niet begrepen enkele hypotheeken, waarvan de geldschieder niet bekend is. 3) Na aftrek van teruggekeerden.

waarvan de lagere lichamen hun verschillende uitvoeringsregelingen maken.

Bij ieder onderwerp zal de mate van decentralisatie een punt van bespreking dienen uit te maken. Bij onderwerpen, die de Overheid zelve dient te regelen, kunnen de bedrijfsorganisaties nog ingeschakeld worden, als adviseerende of uitvoerende organen.

Zoo wordt op alle manieren recht gedaan aan de positie der organisaties als lagere wetgevende, uitvoerende en adviseerende organen en komt ook het nut der decentralisatie het meest tot zijn recht. Men ziet dit ook vaak uitgedrukt in het adagium: wat door een lager orgaan gedaan kan worden, mag niet door een hooger worden verricht.

Een voorbeeld van een materie, welke zonder schade voor alle bedrijfsgeenoten uniform geregeld kan worden, vindt men in de Administratieverordening van de Hoofdgroep Industrie. Een onderwerp, dat gedecentraliseerd geregeld moet worden, is bijv. de vakopleiding, daar de omstandigheden en de leerstof hier van groep tot groep verschillen.

Uit het feit, dat een materie zowel groeps- als algemeen belang kan zijn, terwijl overheidsbeleid moet uitmaken, welk orgaan tot regeling en behartiging geroepen is, volgt tevens, hetgeen ook voor provincie en gemeente opgaat, dat een lagere groep, als dit noodig is, *algemeene* belangen behartigen kan.

Bij de bedrijfsorganisaties zal dit minder opvallen, daar deze organisaties ook meestal belangen van individuele leden van een bepaalde groep ten aanzien van de Overheid voorstaan, doch ook deze particuliere belangen blijven dikwijls niet tot één bedrijfstak beperkt of soms is het algemeen belang wel degelijk bij de zaak betrokken. De gemeenschap heeft immers belang bij de juiste functionering van ieder individueel bedrijf. Dat een lagere groep dus ook algemeene belangen behartigen kan, door het behartigen van individueel- of groepsbelang, is duidelijk. Dat een bedrijfsorganisatie dan niet gerechtigd is, het voordeel van de groep boven het algemeen nut te laten gaan, zegt duidelijk art. 13 van het 3e Uitvoeringsbesluit. In de practijk is het evenwel moeilijk om bij het naar voren brengen van de één of andere zaak, of het regelen van een onderwerp in een bepaalde groep, niet te veel toe te geven aan het belang van deze bepaalde persoon of groep.

De hoogere organisatie of de Overheid zijn er dan, om te zorgen, dat men met anderer belangen rekening houdt.

In de meeste gevallen zal het feit, dat verschillende groepen bij een bepaald onderwerp afwijkend belang hebben, reden zijn, om de regeling in overheidshand te leggen.

Belangrijk bij dit geheele onderwerp is ook de Aanwijzing 43/3 van den Voorzitter der Hoofdgroep Industrie, inzake de behandeling van algemeene vraagstukken (30 October 1942).

Hier luidt het: „Het komt een enkele maal wel voor, dat vraagstukken, die moeten worden beschouwd de geheele industrie of zelfs het geheele bedrijfsleven te betreffen, door één der bedrijfs- of vakgroepen worden ter hand genomen.”

Den Voorzitters der lagere organen wordt daarom opgedragen, „om in alle gevallen, waarin de mogelijkheid bestaat, dat het probleem zulk een algemeen aspect heeft”, zich met de Hoofdgroep Industrie te willen verstaan, alvorens naar buiten stappen te ondernemen.

Indien men nu inziert, dat men bijna geen vraagstuk ter hand kan nemen, of het betreft inderdaad evenzeer het geheele bedrijfsleven in één of anderen vorm, als een bepaalde groep, dan wordt het duidelijk, dat deze Aanwijzing niet de strekking kan hebben, dat bepaalde onderwerpen van nature tot de competentie van de Hoofdgroep Industrie zouden behooren, doch slechts om *utiliteitshalve* een overleg in te stellen tusschen de lagere groepen van de industrie en de Hoofdgroep, om tot den doeltreffendsten vorm van regeling te komen.

Het is immers één der eerste eischen van organisatie, dat de lagere organen geen kwesties ter hand nemen, zonder de hoogere daarin te kennen. De verdere inhoud van genoemde Aanwijzing is eveneens zeer illustratief voor den hierboven ontwikkelden gedachtengang.

Als samenvatting kan men dus omtrent de taak der bedrijfsorganisaties de volgende punten opstellen:

1. Zij kunnen de door den Staat of de hoogere bedrijfsorganisatie gestelde regelen aanvullen en uitvoeren, hetzij door uitvoeringsverordeningen, hetzij door uitvoeringsbevelen. Zij kunnen adviseerend optreden.

2. Zij kunnen regelen, wat door Staat of hoogere organisatie nog niet is geregeld. Dit laatste is echter een gevolg van utiliteitsoverwegingen en geen rechtsvraag. Zoowel hoogere als lagere organen kunnen algemeene belangen regelen, door het regelen van groepsbelangen.

Mr. J. GROENENDAAL.

MAANDCIJFERS

EMISSIES IN MEI 1944 (CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK)

Aand. Obl. Conv.	Naam	Groep	Emittent	Rente	Koers	Nom. bedrag	Reël bedrag
Pandbr.	Landelijke Hypotheekbank	Banken	Ned. Middenstandsbank	3½	101½	f 10.000.000	f 10.175.000
Oblig.	IJsfabriek en Koelhuis „IJsvries”	Industrie	—	3½	100	f 100.000	f 100.000
Oblig.	Lips' Brandkasten	Industrie	Twentsche Bank	3½	100	f 800.000	f 800.000
Oblig.	„Rocarto” Cartonagefabriek	Industrie	N.H.M.	4	100	f 150.000	f 150.000
Oblig.	N.V. v/h De Mulnck Keizer	Industrie	N.H.M.	3½	100	f 1.000.000	f 1.000.000
Aand.	Idem	Industrie	Idem	—	140	f 829.000	f 1.160.600
Aand.	N.V. Vlissingse Mineraleolie en Asphalt Raffinaderij	Industrie	Pierson & Co.	—	125	f 500.000	f 625.000
Aand.	N.V. Het Nederlandsche Veem	Diversen	Ned. Ind. Handelsbank	—	155	f 519.840	f 805.752
Aand.	N.V. „Nleat” te Utrecht	Industrie	D. W. Brand	—	150	f 124.000	f 186.000
Aand.	N.V. Nederl. Wegcircuit „Het Circuit van Zelst”	Diversen	Twentsche Bank	—	100	f 800.000	f 800.000
Conv.	Par. v. d. H. Gerardus Majella	Diversen	Haagsche Bankvereen.	3½	100½	f 525.000	f 527.625
Conv.	Par. v. d. H. Agatha	Diversen	Nederl. Landbouwbank	3½	100	f 375.000	f 375.000
Conv.	Ver. v. Chr. Hooger en Middelb. Onderwijs te Zelst	Diversen	Rotterdamsche Boazbank	3½	100	f 110.000	f 110.000
Conv.	Ver. v. Chr. Middelb. en Voorber. Hooger Onderwijs te Apeldoorn	Diversen	Ingwersen & Co.	3½	100	f 260.000	f 260.000
Conv.	Ned. Herv. Diaconesseninrichting te Dordrecht	Diversen	Robaver	3½	100	f 242.250	f 242.250
	Totaal aandelen					f 2.772.840	f 3.577.352
	„ obligaties					f 12.050.000	f 12.225.000
	„ nieuw geld					f 14.822.840	f 15.802.352
	„ conversies					f 1.512.250	f 1.514.875
Aand.	Rectificatie April 1944: N.V. Vereenigde Holl. Sigarenfabr.	Industrie	Hoofdemittent Heldring & Pierson moet zijn Robaver N.V.				

OVERHEIDSMAATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED

ALGEMEEN, HANDEL EN NIJVERHEID.

Prijzregelingen. Nadere beschikkingen van den Gemachtigde voor de Prijzen met betrekking tot prijsvoorschriften voor houten huishoudelijke artikelen, voor markiezenbewaring, aanvulling van de prijscalculatievoorschriften inzake kleine aannemingen en klantenwerk in het bouwbedrijf, vaststelling van de volle-melkprijzen, die zuivel-fabrieken en standaardisatiebedrijven in een bepaald gebied aan de veehouders dienen te betalen, hernieuwde vaststelling van tarieven voor de binnenvaart, nadere vaststelling van den prijs voor consumptie-ijs, verhooging van de pootaardappelprijzen. (E.V. 1944, Nos. 14 en 15; blz. 356, 357, 362, 384, 387 en 388).

IJzer en staal. Nadere mededeelingen inzake de distributieregeling voor ijzer en staal (E.V. 1944, No. 14; blz. 356).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Belastingen. Besluit inzake de heffing van personeele belasting van perceelen, welke, in verband met evacuatie, van overheidswege aan geëvacueerden in gebruik zijn gegeven. Besluit inzake verlenging van den termijn tot navordering van inkomsten- en vermogensbelasting van particulieren van drie tot vijf jaar na afloop van het belastingjaar; in verband hiermede dienen loonbelasting-bescheiden vijf jaar te worden bewaard. Afkondiging van het Schattingsbesluit Vermogensbelasting 1944. (E.V. 1944, Nos. 11 en 13; blz. 289 en 343).

Nadere resoluties met betrekking tot de heffing van ondernemingsbelasting van openbare nutsbedrijven en van spaarbanken en personeelsparfondsen. Resolutie inzake inhouding van de loonbelasting en vereenigingsheffing op de loondervingsvergoeding, toegekend aan deelnemers van Rijks- en Gemeentelijke werkplaatsen. (E.V. 1944, No. 15; blz. 390).

Rentepeil. Vaststelling van normen voor het rentepeil van geldleeningen aan Provinciën, Gemeenten en andere publiekrechtelijke lichamen. (E.V. 1944, No. 16; blz. 409).

VERKEER.

Persgas. Regeling van de distributie van persgas voor automobielen. (E.V. 1944, Nos. 14 en 16; blz. 362 en 341).

STATISTIEKEN DUITSCHER RIJKS BANK.

(in mill. R.M.)

Data	Goud en deviezen	Renten bank-scheine	Andere wissels, chèques en schatkistpapier	Beleeningen
31 Mei 1944	77	595	42.159	28
23 „ 1944	77	610	40.256	15
15 „ 1944	77	602	40.256	24
29 April 1944	77	590	40.909	38
23 Aug. 1939	77	27	8.140	22

Data	Effecten	Andere Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Andere Passiva
31 Mei '44	0,6	1.468	35.229	9.240	809
23 „ '44	0,6	1.922	33.990	7.109	735
15 „ '44	0,6	1.834	34.327	6.985	704
29 April '44	0,6	1.900	34.569	7.179	724
23 Aug. '39	982	6.380	8.709	1.195	64

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.

(in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskredit-kassen	Crediet a. h. particuliere bedrijfsleven	Crediet a. d. Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postchèque-ambt	Rekening-Courant
24 Mei '44	85.307	601	18.095	2.035	91.503	8.282	5.420
17 „ '44	84.871	914	17.473	1.964	90.893	8.283	5.208
20 April '44	83.130	941	17.221	1.958	89.033	7.764	5.609
13 „ '44	82.579	481	18.783	1.828	89.540	7.194	6.060
5 „ '44	82.222	428	19.176	1.791	89.172	7.791	5.883
8 Mei '40	23.609	5.394	595	1.480	29.806	—	990

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmatériaal en deviezen ¹⁾	Binnenl. wissels, openmarktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opeesch. schulden
19 Juni '44	5.136.350	147.585	5.355.737	5.160.945
12 „ '44	5.092.442	159.674	5.323.810	5.133.486
5 „ '44	5.027.549	162.932	5.262.184	5.193.227
30 Mei '44	5.042.932	147.626	5.262.745	5.028.021
22 „ '44	4.986.038	150.992	5.207.064	4.977.685
15 „ '44	4.938.925	147.970	5.158.165	4.925.178
8 „ '44	4.884.966	147.366	5.103.769	4.885.053
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in R/C	Bankassig-natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
19 Juni '44	4.312.615	848.318	125.824	C. 107.196	—
12 „ '44	4.286.853	846.607	121.381	C. 100.872	—
5 „ '44	4.211.293	863.919	118.014	C. 93.275	—
30 Mei '44	4.185.543	891.689	116.571	C. 103.881	—
22 „ '44	4.138.438	884.552	115.132	C. 104.944	—
15 „ '44	4.097.240	880.352	111.636	C. 106.563	—
8 „ '44	4.083.022	842.113	109.719	C. 109.399	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (dd. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)”, vóórheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, van 5 Juli af opgenomen onder de buitenlandsche portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	31 Mei 1944	7 Juni 1944
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	—	2.213.912,67
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	428.096,41	—
Kasvord. wegens credietverstreking a. h. buitenland	16.012.028,—	16.012.028,—
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	182.402.843,69	180.956.600,26
Voorschotten op ultimo April 1944 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsb. alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	353.047.376,07	353.213.827,34
Idem voor Suriname ¹⁾	9.041.033,88	9.041.033,88
Idem voor Curaçao ¹⁾	143.703,11	143.703,11
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfondsen ¹⁾	—	—
Id. op het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	—	—
Id. op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	164.579.502,81	170.769.502,81

Verplichtingen	31 Mei 1944	7 Juni 1944
Voorschot door De Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrool verstrekt	1.053.031,19	—
Voorschot door De Ned. Bank in regk.-crt. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	82.944,15
Schatkistbiljetten in omloop	6.666.000,—	6.666.000,—
Schatkistpromessen in omloop	3.569.500.000,— ¹⁾	3.758.900.000,— ¹⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	231.614.938,50	233.188.909,50
Schuld op ultimo April 1944 aan de gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. in d. hoofds. d. grondbel. e. d. gem. fondsb. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting	10.691.936,15	10.691.936,15
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfondsen ¹⁾	554.002,53	2.001.234,07
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	610.859.130,72	537.135.454,71
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	422.106,75	423.403,95
Id. aan div. instellingen ¹⁾	602.121.071,87	612.730.673,34

¹⁾ In regk.-crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks ondergebracht bij De Nederlandsche Bank nihil.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1943 het Jaarregister 1943, laatste bladzijde)

	Blz.		Blz.		Blz.
Administratieplicht	27, 55, 123	Motorbrandstof	163, 285	Vestigingswet Kleinbedrijf	41, 125, 177, 236, 284
Advertenties	283	Non-ferrometalen	123, 299	Visscherij	41, 285, 313
Afval	123	Omzetbelasting	41, 97, 313	Vlas	41, 97, 163, 313
Algemeen Vestigingsverbod	55	Opheffing Centrales	40	Voedselvoorziening	97, 135, 285, 299
Ambacht	27, 161, 251	Organisatie Bedrijfsleven	27, 83, 123, 163, 283, 299	Volkstuinen	125, 237
Arbeidszaken	27, 55, 123, 161, 298	Persgas	337	IJzer en Staal	125, 177, 284, 337
Bank- en Credietwezen	41, 313	Pluimvee	41, 135, 237, 285	Zaden	41, 97
Belastingzaken	41, 111, 163, 237, 285, 337	Prijsregelingen	40, 83, 125, 163, 284, 337	Zuivel	41, 97, 163
Betalingsverkeer met het buitenland	27	Rentepeil	337		
Bouwnijverheid	123, 251, 283	Scheidsgerecht Voedselvoorziening	41		
Buitenlandsche handel	123	Sierteelt	41, 97, 135, 237		
Duitsche orders	283	Sociale voorzieningen	125, 177		
Geneesmiddelen	299	Steunverleening aan stilgelegde bedrijven	40, 55, 125		
Groenten en fruit	96, 313	Suikerbieten e. d.	41, 97		
Grondkamers	237, 284, 313	Surrogaten	97, 237, 285		
Grondstoffenbesparing en bedrijfsrationalisatie	161	Tabak	40, 96, 135, 237		
Handel	27, 55, 123, 162, 236, 283	Telefoonverbindingen	284		
Heffingen	41, 55, 123, 162, 236, 283	Textiel	40, 96, 177		
Hooi en stroo	284, 299	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek	41		
Huurprijzen van nieuwbouw	162	Tuinbouw	41, 313		
In- en Uitvoer	26	Turf	96		
Industrie	27, 55, 123, 163, 283, 299	Vee	41, 97, 135, 237, 285, 313		
Inlevering puntdraad en gladde draad	135	Veevoeder	41, 97		
Kamers van Koophandel	40	Vereveningsheffing	125		
Kinderbijslagwet	123, 299	Verpakkingsvoorschriften	96		
Kleinhandel	251	Vervoer	111, 163, 285		
Kweekersbesluit	299	Verzekering	96, 125, 284		
Landbouw	41, 97, 125, 237, 284, 299, 313				
Merken	283, 299				
Monopolieproducten	55, 123, 285				

De Scheepsbouwnijverheid in Nederland

door **Ir. J. W. Bonebakker**

Publicatie no. 16 van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 1.55*

Donateurs en leden **f 1.10**; bestellen bij het N. E. I.

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave van De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem

Dr. P. J. Verdoorn:

De ontwikkeling en druk der constante kosten

Publicatie No. 33 A

van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 2.50*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.85; bestellen bij het N.E.I.).

Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

De betrekkingen tusschen banken en industrie in Zwitserland

door

Dr. J. C. M. VAN RHEE

Publicatie No. 11 van het Nederl. Economisch Instituut

Prijs f 3.65*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 2.75; bestellen bij het N.E.I.).

Uitgave: **DE ERVEN**

F. BOHN N.V., Haarlem.

Hypotheekbanken en Woningmarkt in Nederland

door

Ch. GLASZ

15de publicatie van het Nederlandsch Economisch instituut

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.10; bestellen bij het N. E. I.).

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave:

De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem

Ter vervanging van haar door brand verloren gegane voorraad nummers van *Economisch-Statistische Berichten en Economisch-Statistisch Maandbericht van den jaargang 1940*, zou de redactie het zeer op prijs stellen, indien de lezers, die hun exemplaren kunnen missen, deze aan haar zouden willen afstaan.